

TÜRK-YUNAN DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ (1890-1912): 104 / 4 NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYYE DEFTERLERİNDEN YUNANİSTAN AHKÂM DEFTERİNE GÖRE

Mustafa DURDU¹

ÖZ

Bu çalışma, Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve Düvel-i Ecnebiyye Defterleri serisinde yer alan 104/4 numaralı Yunanistan Ahkâm Defteri'ne göre Türk-Yunan ilişkilerini incelemektedir. Dolayısıyla makalenin ana kaynağı bu defterdir. Yunanistan Ahkâm Defteri'ndeki kayıtlar, 1890-1912 yılları arasında ihtiva etmektedir. Böylece 1897 yılındaki harbin öncesi ve sonrasında vuku bulan ve Türk-Yunan diplomatik ilişkileri içerisinde değerlendirilebilecek konsolosluk meseleleri gibi bazı konular ele alınmıştır. Defterde yer alan kayıtları iki kısma ayırabiliriz. İlk kısımda, 20 Mart 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi ile 1855 tarihli Türk-Yunan Antlaşmasının ipka edilen bazı maddeleri yer almaktadır. Konsolosluk Mukavelenamesi'nden önce Avrupa'nın büyük devletleri ile yapılan protokol de bu kısımda bulunan diplomatik metinlerdendir. İkinci kısımda ise Yunanistan tarafından Osmanlı ülkesinin muhtelif kentlerine tayin edilen konsolosların kaydı mevcuttur. Yunanistan'ın bu temsilcileri konsolos vekili, konsolos ve ceneral konsolos olarak üç farklı kategoride ele alınmıştır. Osmanlı'nın Yunanistan'daki konsolosları da şehbender vekili, şehbender ve başşehbenderdir. Osmanlı Devleti, Yunanlı konsoloslar için vekâlet emri, zabıt emri ve berat tanzim etmiştir. Yunanistan'ın konsolos gönderdiği yerler, Trablusgarp'tan Rumeli'ye kadar olan sahada bulunan 50 farklı şehirden oluşmaktadır. Bunlar genelde liman şehirleridir. Bu konsolosların temel görevi, Yunan tüccar ve vatandaşlarının ticaretle ilgili sorunlarını çözmektir. 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi 27 maddeden oluşmaktadır. Bu sözleşmede Yunan ve Osmanlı konsoloslarının görev ve imtiyazları ele alınmıştır. Fakat bazı konularda eşitlik ilkesine aykırı olarak Yunan tebaası ve tüccarlarına daha fazla imtiyaz tanınmıştır. Bu durum, Avrupalı büyük devletlerin Yunanistan'ı desteklemelerinin bir tezahürüdür. Adı geçen sözleşmeyle birlikte her iki taraf için de fahri konsolosluklar kaldırılmış ve meslekten yetişen memurlar konsolos olarak tayin edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Yunanistan, Konsolos, Şehbender, Antlaşma

¹ Mustafa Durdu, Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mustafa76durdu@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1555-0035.

**TURKISH-GREEK DIPLOMATIC RELATIONS
(1890-1912): ACCORDING to the GREECE AHKAM
REGISTER FROM DÜVEL-I ECNEBIYYE
REGISTERS NO. 104 / 4**

ABSTRACT

This study examines the Turkish-Greek relations according to the Greece Ahkam Register numbered 104/4 in the Düvel-i Ecnebiyye Registers series in the Ottoman Archives. Therefore, the main source of the article is this register. The records in the Greek Ahkam Register cover the years 1890-1912. Thus, some issues such as consular issues that took place before and after the war in 1897 and which can be evaluated within the Turkish-Greek diplomatic relations were discussed. We can divide the records in the ledger into two parts. In the first part, there are some articles of the Consular Agreement dated March 20, 1901 and the Turkish-Greek Treaty of 1855. The protocol signed with the great states of Europe before the Consular Agreement is also among the diplomatic texts in this section. In the second part, there is the record of the consuls appointed by Greece to various cities of the Ottoman country. These representatives of Greece are listed in three different categories as vice consul, consul and general consul. The consuls of the Ottoman Empire in Greece are also the shehbender vekili, shehbender and bash-shehbender (chief consul). The Ottoman State issued a vekalet emri (proxy order), a zabıt emri (memorandum) and a berat for the Greek consuls. The places where Greece sent consuls consist of 50 different cities in the area from Tripoli to Rumelia. These are generally port cities. The main task of these Consuls is to solve the trade-related problems of Greek merchants and citizens. The Consular Agreement of 1901 consists of 27 articles. In this contract, the duties and privileges of the Greek and Ottoman consuls were discussed. However, contrary to the principle of equality in some matters, more privileges were given to Greek subjects and merchants. This is a manifestation of the big European powers supporting Greece. With the aforementioned contract, honorary consulates were abolished for both parties and professional officers were appointed as consuls.

Keywords: Ottoman Empire, Greece, Consul, Shehbender, Agreement.

1. GİRİŞ

Yunanistan, Osmanlı'dan koparılan bir toprak parçası üzerinde Avrupalı büyük devletlerin teşvik ve destekleriyle kurulduğu günden beri Türkiye ile gergin ilişkiler içerisinde olan devletlerden biri olmuştur. Yunanistan, devlet olarak teşekkül ettikten sonra Osmanlı aleyhine topraklarını sürekli genişletme azmi ve emeli içinde bulunmuştur. Bu çalışmada, güncelliğini hiç yitirmeyen Yunanistan ile ilişkileri, Osmanlı Arşivi'nde bulunan 104/4 numaralı Düvel-i Ecnebiyye Defteri'ne göre

ele alacağız. 1890-1912 yılları arasında Yunanistan ile ilişkiler ne durumdaydı? Yunanistan konsolosları Osmanlı coğrafyasının hangi vilâyetlerinde bulunuyor ve vazifeleri neydi? Bu soruların da mihrinde adı geçen defterde yer alan antlaşmalar ve sözleşmeleri analiz etmeye çalışacağız.

Osmanlı Arşivi'nde yer alan ve Divan-ı Hümayûn kalemlerinden Âmedî Kalemi'nde hazırlanan defter çeşitlerinden biri olan Düvel-i Ecnebiyye Defterlerine, devletler arası ilişkilerin temelini teşkil eden ahitname ve ahkâm kayıtları ile nişan ve konsolosluk beratları, yabancı tüccar ve devletlerin sefir ve konsoloslarıyla yapılan her türlü yazışmalar kaydedilmiştir. Ayrıca, tüccar beratları ile Osmanlı ülkesindeki diplomatlara tanınan imtiyazlar ve nizamname kayıtları da bu defterlerin muhtevasını oluşturmaktadır. İki seri hâlinde bulunan Düvel-i Ecnebiyye Defterleri'nden ilki, "A.DVN.DVE.d. kodu ile 980 Numaralı Bâb-ı Âsâfi Defterleri Kataloğu'nda" yer almaktadır." Bu seride 1592-1826 tarihleri arasını kapsayan toplam 17 tane defter parçası bulunmaktadır. Diğer seri ise "A.DVNS.DVE.d. koduyla 989 Numaralı Divan-ı Hümayûn Defterleri Kataloğu'nda bulunmaktadır." Burada da 1567-1913 yıllarını kapsayan 122 defter mevcuttur. İkinci seride bulunan defterler; çeşitli ülkelere ait nişan, ahkâm, ahitname, mahlûta-i kuyûd, berat, konsolosluk, hudutname, mahlût, sefine ve ticaret defteri adlarını taşımaktadır. Bununla birlikte İngiltere Defteri ve Venedik Defteri gibi doğrudan devlet adı ile anılan defterler de bu katalogta yer almaktadır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010:41-46). Düvel-i Ecnebiyye Defterleri, diplomasi tarihi açısından önemli bilgileri haizdir. Osmanlı Devleti ile diğer yabancı devletlerin diplomatik ilişkilerini bu defterlerdeki kayıtlardan takip edebiliriz.

Ahkâm Defteri tanımlamasındaki ahkâm kelimesi "hükm"ün çoğuludur. Hüküm, kesin emir ve karar anlamına gelip bir iş için padişahlar tarafından yazılı olarak verilen emirlerdir. Bunlara hükm-i hümayun da denilmekteydi. Hükümler vali gibi yöneticilere, bir işin yapılması için gönderildiğinde daha çok "ferman" adı ile anılırlardı. Buna "emr-i şerif" adı da verilmekteydi. Divan-ı Hümayun veya maliyeden ya da başka bir daireden padişah adına yazılan her türlü buyruğun genel adı olan hükümlerin bir araya getirildiği defterlere de "ahkâm defterleri" adı verilmektedir. Hükümler, çıktıkları daireye veya konulara göre adlar alırlar (Uzunçarşılı, 2014:270). Hükümdarın yetki verdiği kurumlardan padişah adına sadır olan hükümler, genel olarak sadaret ve defterdarlıktan çıkardı. Sadareten çıkan hükümlere de genelde ferman denilmekte olup suretlerinin toplandığı defterlere de kısaca "ahkâm-ı mühimme"

denilmektedir. Defterdarlıktan çıkan hükümler ise daha ziyade “ahkam-ı maliye” olarak bilinir. Bununla birlikte defterdarlığa bağlı kalemlerde hazırlanan hükümlerin suretlerinin toplandığı ahkâm defterlerinin isimleri de bu kalemlere göre değişmektedir (Sahillioğlu, 1988:551). Divan-ı Hümayun’da görüşülen idarî ve adlî konular başlangıçta aynı defterlere kaydedilirken 1649’dan itibaren şikâyetlere mebni çıkan hükümler, şikâyet defterlerinde toplanmıştır. XVIII. yüzyıl ortalarından sonra “ahkâm-ı şikâyet” olarak tanımlanan bu defterler, eyaletlere göre ayrı ayrı tertip edilmiştir (Kütükoğlu, 2020:519). Yine padişah adına, yabancı hükümdarların yanı sıra Osmanlı’ya bağlı özerk beyler ile imtiyazlı yerlerin yöneticilerine Divan-ı Hümayun Kalemi’nde hazırlanan ve name-i hümayun adıyla bilinen mektuplar da başlangıçta Divan-ı Hümayun’dan çıkan hükümleri havi mühimme defterlerine kaydedilirken XVII. yüzyıl sonundan itibaren ayrı defterlere kaydedilmeye başlamış ve bunlara da name-i hümayun defterleri adı verilmiştir. Bu defterlerde her ne kadar sultanın name-i hümayun adı verilen mektupları kayıtlı olsa da diğer hükümdarlardan gelen mektuplar da yer almaktadır (Tarım Ertuğ, 2019:345).

Bizim incelemiş olduğumuz defter, yukarıda bahsetmiş olduğumuz ikinci seride bulunan 989 Numaralı Divan-ı Hümayûn Defterleri Kataloğu’ndaki 104/4 sıra numaralı Yunanistan Ahkâm Defteri’dir. Defter Bilgi Formu’na göre, 48 x 21 cm ebadındaki defterin toplam sayfa sayısı 199’dur. Ciltli ve ebrusuz olan defterin ana kapak sayfasının başlığı “Yunanlunun Ahkâm Defteri” şeklindedir. Burada belirtilen tarih aralığı 1307-1327 olsa da defterdeki kayıtlar, 15 Cemaziyevvel 1307 (7 Ocak 1907) ile 12 Şevval 1330 (24 Eylül 1912) arasını ihtiva etmektedir. Bundan dolayı, Osmanlı Arşiv Rehberi’nde defterle ilgili olarak belirtilen 1889-1911 tarihinin de yanlış olduğunu söylemeliyiz. İncelediğimiz defterdeki kayıtların önemli bir kısmı Osmanlı ülkesindeki Yunan konsolos vekili, konsolos ve ceneral konsolosların tanınmasına yönelik Türk Devleti tarafından verilen vekâlet emri, zabıt emri ve beratlardan oluşmaktadır. Ayrıca 1897 Yunan Harbi’nden sonra yapılan anlaşma ve protokolün içeriğinden de kısmen bahsedilmektedir. Bununla birlikte Osmanlı ile Yunanistan arasında yapılan 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi de defterde yer alan önemli kayıtlardandır. Konsolos beratlarında ve diğer vesikaların tanziminde etkili olduğu için bu Mukavelename’nin maddelerine çalışmamızda yer verdik. Çalışmamıza ilk olarak Osmanlı ile Yunanistan arasında yapılan Konsolosluk Mukavelenamesi ve onun öncesinde büyük devletlerle yapılan protokolün tahlili ile başlayacağız. Daha sonra Osmanlı memleketlerindeki Yunan konsolosları hakkında birtakım

değerlendirmelerde bulunacağız. Ana kaynağımız olan Yunanistan Ahkâm Defteri'nin atıf bilgilerini (BOA. DVNS.DVE.d. 104/4), bazı yerler hariç olmak üzere, tekrardan kaçınmak için sürekli olarak vermeyeceğiz. Bunun dışındaki kaynakların atıf bilgileri verilecektir. Ana konuya geçmeden önce Berlin Konferansı'ndan 1897 Yunan Harbi'ne kadar olan Türk-Yunan siyasi ilişkilerinden kısaca bahsedilecektir.

2. 1878-1897 ARASI TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra diplomasi ile bazı kazanımlar elde etmeye çalışmıştır. Mesela 93 Harbi'ne katılmamakla beraber Berlin Konferansı'nda yer almak isteyen Yunanistan'ın bu tutumu, büyük devletler tarafından kabul görmese de adı geçen Konferans'ın 9. oturumuna katılan Yunanistan temsilcileri, Osmanlı'dan Epir, Tesalya ve Girit'i istemişti. Berlin Antlaşması'nın 24. maddesine göre, Osmanlı ile Yunanistan arasında ikili müzakereler ile sınır düzenlemeleri yapılacaktı. Daha sonra bunun bir temenni olduğunu ileri süren Osmanlı yöneticileri, Yunanistan'ın toprak taleplerini reddetmişlerdi. Bununla birlikte bu durumu görüşmek için tertip edilen 1879-1881 yılları arasında Preveze, Birinci İstanbul, Berlin ve İkinci İstanbul Konferansları tertip edilmişti. Bu sonucunda alınan karar gereği Yenişehir (Larissa) ve Tırhala'nın içinde olduğu Tesalya Yunanistan'a terk edilmişti. Fakat Yunanlılar diğer taraftan Girit'i ilhak etmek için ada halkını kışkırtmaya ve silahlandırmaya devam ediyorlardı. Girit'te 1878, 1889, 1895 yıllarında özellikle Etniki Eteryä Örgütü'nün faaliyetleri neticesinde isyanlar çıkmıştı. Bunların sonucunda, 1896'da Avrupa devletlerinin girişimleri ile adanın özerkliği geniş çapta genişletilmişti. Buna rağmen Yunanistan'ın silahlandığı asiler, Girit'teki Müslümanlara saldırmaya başladılar. Nihayet Yunanistan adaya 2000 kişilik bir askerî kuvvet çıkararak adayı ilhak ettiğini duyurmuştu. Avrupa devletleri buna karşı gelerek adayı kuşatmışlardı. Neticede Yunan birlikler geri çekilmek zorunda kalarak özerklik statüsünü kabul etmişlerdi. Fakat daha sonra Tesalya'da sınır tecavüzlerine başladılar. Yunanlıların saldırıları üzerine Osmanlı Devleti 18 Nisan 1897'de Yunanistan'a savaş ilan etti (Armaoğlu, 2017:516-551). Savaş her ne kadar resmî olarak 18 Nisan'da başlasa da sınırdaki muharebeler 4-5 Nisan'da başlamıştı. Mpayraktar Karakolu'nu tahkim eden Türk askerlerine Yunan birlikler saldırmış ve bölgede yoğun çatışmalar yaşanmıştı. Yunanlıların saldırıları üzerine Türk birlikleri taarruza geçmiş yoğun çarpışmalar yaşanmıştı (Chalil, 2019:49-51). Kara harekâtı Tesalya ve Epir bölgesinde vuku bulmuştur. Fakat en önemli cephe Tesalya'da açılmıştır. Harp sonunda Tırnova, Yenişehir, Tırhala, Loros,

Velestin, Golos, Çatalca ve Dömeke ve Ermiye fethedilmiştir (Hülagü, 2008:104-121) Neticede Osmanlı ordusu savaşın galibi olmuş ve Yunanistan büyük bir hezimet yaşamıştır. Fakat Osmanlı Devleti, savaş cephede kazansa da Avrupa devletlerinin Yunanistan'ı himaye etmesinin sonucu olarak dikte ettikleri ateşkes ve barış antlaşmaları ile masada kaybetmiş ve fethettiği Tesalya'dan çekilmek zorunda kalmıştır (Chalil, 2019:107-109).

3. OSMANLI İLE YUNANİSTAN ARASINDA KONSOLOSLUKLARLA İLGİLİ YAPILAN ANTLAŞMALAR

İncelediğimiz Yunanistan Ahkam Defteri'nde, konsolos atamalarından başka Osmanlı ile Yunanistan arasında vuku bulan 1897 harbinden sonra yapılan protokol ve mukavele de yer almaktadır. Defterde kayıtları bulunan ilk diplomatik metin, genelde yabancı ülkelerin konsolosları ve özelde Osmanlı ile Yunanistan konsolosları ile ilgili olarak Avusturya, İtalya, Almanya, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın İstanbul'da bulunan büyükelçilerinin (sefir-i kebir) imzaladıkları protokoldür. Bu protokol kaydından sonra ise, 20 Mart 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi'nin sureti defterde yer alan kayıtlar arasındadır. Adı geçen Mukavelename 27 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca Osmanlı ile Yunanistan arasında yapılan 20 Temmuz 1855 (5 Zilkade 1271) tarihli antlaşmanın ibka edilen maddeleri de bu Mukavelename'nin sonuna ilave edilmiştir. Biz burada, bahsedilen protokol ve 27 maddelik Mukavelename ile adı geçen antlaşmanın ibka edilen hükümlerini sadeleştirerek ve kısmen özetleyerek belirteceğiz.

Yunanistan ile yapılan Konsolosluk Mukavelenamesi öncesinde, Mukavelename'nin mahiyeti ve hazırlanmasında dikkat edilecek hususlar ile ilgili olarak yukarıda adları geçen büyük devletlerin İstanbul'daki büyükelçilerinin imzalayarak kabul ettikleri protokolda bulunan hususları şu şekilde açıklayabiliriz:

Büyük devletler ile Osmanlı Devleti arasında 6-18 Eylül 1897'de imzalanan Mukaddemat-ı Sulhiyye'nin (ön barış antlaşması) 3. maddesinde belirtildiği üzere Osmanlı ülkesindeki Yunan vatandaşlarının diğer ülke vatandaşları gibi savaştan önceki imtiyazları devam edecektir. Bununla birlikte konsolosluk muafiyetlerini kötüye kullanmamak, adaletin işlenmesine engel olmamak, muhakeme sonucunda verilen ilamların icrasını temin etmek ve iflas işleri dahil olmak üzere Yunan vatandaşları ile Osmanlı tebaası ve diğer yabancı devlet vatandaşlarının menfaatlerini korumak maksadıyla özel bir antlaşma yapılacaktır. Ayrıca Mukaddemat-ı Sulhiyye'nin 5. maddesinin 2. fıkrasında şart koşulduğu

üzere Osmanlı ile Yunan Hükümeti arasında yukarıdaki hususları ihtiva eden bir Konsolosluk Mukavelenamesi yapılacaktır. Mukaddemat-ı Sulhiyye'nin 9. maddesinde belirtildiği üzere, Osmanlı ile Yunanistan arasındaki Konsolosluk Mukavelenamesi ile ilgili müzakerelerde ihtilaf ortaya çıkarsa taraflardan biri, itiraz edilen maddeyi büyük devletlerin İstanbul'daki sefirlerinin arbitrajına (hakemlik) havale edebilecektir. Konu ile ilgili bunların kararı, her iki taraf için mecburen kabul edilecektir. Arbitraj ise büyük devletlerin sefirlerinin müştereken veya özel suretlerde belirledikleri delegelerle icra edilecektir. Reylerin eşitliği durumunda hakemler üçüncü bir hakem seçebilecektir. İşte bu 9. madde de aynen geçerlidir.

Konsolosluk Mukavelenamesi'ne katılacak olan Yunan delegeleri, hükümetlerinden aldıkları emir üzerine 1-14 Mayıs 1900 tarihinde İstanbul'daki büyük devletlerin sefirlerine gönderdikleri tezkerede Konsolosluk Mukavelenamesi'ne dair cereyan eden müzakereler esnasında üzerinde anlaşılamayan hususlar için arbitraj talep etmişlerdir. İstanbul'daki büyük devletlerin sefirleri, hükümetlerinin usûl ve nizamına uygun olarak bu konuda izin verilmiş olup ihtilaflı hususlar hakkında talep edilen müşterek hakemlik görevini 4 Haziran 1900 tarihli notalarıyla kabul etmişlerdir. Her iki tarafın ileri sürdüğü talepler ve bunlarla ilgili verilen raporlara, muharebe öncesinde Yunan vatandaşlarının sahip oldukları imtiyaz ve muafiyetlerin Mukaddemat-ı Sulhiyye'nin 3. maddesinde muhafaza ve teyit edilmiş olmasına ve Yunan konsoloshanelerinin idarî ve adlî görevleri ile ilgili haklarının Konsolosluk Mukavelenamesi'nde tekrar açıklanıp zikredilmesine gerek yoktur. Osmanlı ile Yunanistan arasında akdedilen 27 Mayıs 1855 tarihli antlaşma hükümleri, hakem kararları ile tadil olmadıkça yürürlükte kalacaktır. 7 Safer 1284 (18 Haziran 1867) tarihli kanunname-i hümayuna bağlı olup Yunan Hükümeti tarafından 12-24 Şubat 1873 tarihinde imzalanan antlaşma, Yunanistan ile olan harpten dolayı sekteye uğramayacaktır. Yalnız Mukaddemat-ı Sulhiyye'nin 3. maddesinde açıklanan ve özel bir yöntemle çözümlenmesi gereken ihtilaflı hususlar hakkında hakem kararı gerekir. Bundan dolayı Konsolosluk Mukavelenamesi'nin müzakereleri için görevlendirilen Osmanlı ve Yunanistan delegeleri arasında anlaşmazlığa düşülen konuları veya müddet meselesinin ihtilafı olduğu diğer bazı hususlarda ve delegelerin mutabık kalmaları gereken diğer konularda gerekli olan hakem kararı, her iki tarafa tebliğinden itibaren 6 aylık sürenin bitiminde yürürlüğe girecektir.

Defterde yer alan ve yukarıda temel prensipleri verilen protokole baktığımız zaman adları geçen Avrupa devletlerinin sıradan bir arabuluculuk vazifesinden çok daha fazla yetkiye sahip oldukları görülmektedir. 1897 yılında yapılan harpte yenilen Yunanistan, büyük devletleri kendisine bir nevi vekil tayin etmiştir. Bunun üzerine, yapılacak barış antlaşmasının temel ilkelerinin belirlenmesi adına İngiltere, Fransa, İtalya, Avusturya, Almanya ve Rusya'nın İstanbul'daki sefirleri Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'nın başkanlığında Tophane Kasrı'nda müzakerelere başlamışlardır. 3 Haziran 1897'de başlayan bu sefirler konferansı, haftada 2 oturum şeklinde 3 aydan uzun bir süre devam etmiştir. Nihayet 18 Eylül 1897'de 11 maddeden oluşan ve Mukaddemat-ı Sulhiyye olarak bilinen bir hazırlık antlaşması imzalanmıştır. Hemen ardından İstanbul'a gelen Yunan temsilcileri ile 16 maddelik Muahede-i Kat'iyye imzalanmıştır (Danişmend, 1972:341). Konsolosluk Mukavelenamesi öncesinde yapılan protokolde de görüldüğü gibi Osmanlı'nın muhatabı Yunanistan adına bu devletler olmuştur. Dolayısıyla Yunanistan'ın en büyük kollayıcısı da büyük devletler olarak tanımlanan bu 6 devlettir.

Bu protokolden sonra, Yunanistan ile yapılan 20 Mart 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi ise toplam 27 maddeden müteşekkil olup 1 ve 7. maddeler, ek protokol de içermektedir. Adı geçen Mukavelename'nin maddelerini sadeleştirerek burada ifade etmek uygun olacaktır. Konsolosluk Mukavelenamesi aşağıda maddeler hâlinde listelenmiştir:

1. Her iki devlet birbirlerinin bütün liman ve şehirlerine ceneral konsolos, konsolos ve konsolos vekili² tayin etme hakkına sahiptir. Bununla birlikte devletlerin mahzurlu gördüğü mahaller bundan müstesnadır. Ancak bu istisnaî durum, diğer devletlerin konsolos bulundurduğu yerler için geçerli değildir. Bu maddeye bağlı olan protokole göre, her iki devlet 1890 yılından siyasî ilişkilerin kesildiği 1897 yılına kadar olan süreçte görev yapan konsoloshanelerini ipka edebilecektir. Ayrıca fahri konsolos memurlarının görevleri sona erecektir. Her iki taraf da bunların yerine meslekten yetişmiş memurları tayin etmek hakkına sahiptir.

2. Yunan vatandaşlarından hiçbiri Osmanlı Devleti'nin başşehbender, şehbender veya şehbender vekili tayin edilemeyeceği gibi

² Yunanistan Ahkâm Defteri'nde belirtildiğine göre Osmanlı açısından ceneral konsolosun karşılığı başşehbender, konsolosun karşılığı şehbender ve konsolos vekilinki de şehbender vekilidir.

Osmanlı tebaasından hiç kimse de Osmanlı ülkesinde Yunan ceneral konsolos, konsolos veya konsolos vekili tayin edilemeyecektir. Her iki taraf da konsoloslarını meslekten yetişmiş olanlar arasından seçecektir. Yani bunlar, özellikle konsolosluk memuriyetine ait vazifelerle işigal eden muvazzaf memurlar olacaktır. Bununla birlikte her iki taraf vatandaşları, konsolosluklarda kavas ve tercüman olarak istihdam edilebilecektir. Bunlar, aksi bir muamele kararlaştırılmış olmadıkça işbu Mukavelename ile orada geçerli muameleden istifade edebileceklerdir.

3. Her iki ülke ceneral konsolos, konsolos ve konsolos vekilleri, buldukları ülkenin mevzuatına uygun olarak görevlerini tasdik eden resmî evraklarını göstererek kabul edilip tanınacaklardır. Vazifelerini özgürce yapabilmek üzere, buldukları ülkenin yöneticileri kendilerine berat, ferman ve diğer resmî evrakı harç almaksızın vereceklerdir. Adı geçen diplomatlar görev yerlerine gittikten sonra buradaki en büyük yöneticiye bu evrakları göstereceklerdir. Bu mahallî yöneticiler, diplomatların görevlerini yerine getirebilmeleri ve gerekli muafiyet, ihtiram ve imtiyazdan faydalanabilmeleri için istenilen tedbirleri alacaklardır.

4. Bu diplomatlar, buldukları ülkede askerî vergiler dahil, şahıslara, emval-i menkul ve ziynet eşyalarına tarh edilen vergilerden özellikle muaf olacaklardır. Bununla birlikte ikamet ettikleri memlekette tasarruf ettikleri emlakın vergisinden asla muaf tutulmayacaktır.

5. Adı geçen diplomatlar mukim oldukları memleketin mahkemelerine tanık sıfatıyla çıkmaya mecbur olmayacaklardır. Mahallî adli memurları, konsolosların tanıklıklarına ihtiyaç duyduklarında ya bizzat evlerine gidecekler ya da sözlü ifadelerini işittikten sonra gereken zabınameyi tanzim etmek üzere memurlarından birini göndermeye mecbur olacak ve yahut kendilerinden yazılı olarak bir beyanname talep edeceklerdir.

6. Konsoloslar şahıs, mesken ve görevleriyle ilgili hususlarda buldukları ülkede yer alan diğer milletlerin aynı rütbedeki diplomatlarının sahip oldukları şeref, imtiyaz, ihtiram, himaye ve muafiyetten belirli sınırlar dahilinde istifade edebileceklerdir.

7. Osmanlı ülkesinde bulunan Yunan ceneral konsoloshanesi, konsoloshanesi veya konsolos vekâlethanesi reisi adına ithal olunup şahıslarının veya ailelerinin kullanımına mahsus olan eşya, gümrükte muayene edildikten sonra duhûliyye vergisinden muaf tutulacaktır. Bununla birlikte ithalat vergisi, altın akçe olarak senelik 2.500 kuruşu geçmemelidir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'daki

başşehbender, şehbender ve şehbender vekilleri de diğer devletlerin aynı rütbedeki diplomatlarının muaf oldukları vergilerden muaf tutulacaktır. Bu maddeye bağlı protokole göre, konsolosların kendi ülkelerine gönderdikleri veya kendi ülkelerinden onlara gelen siciller, damgalı evrak, koçanlı pasaport defteri ve şehadetname gibi her türlü resmî evraktan da herhangi bir vergi alınmayacaktır.

8. Konsoloslar konsoloshanelerin dış kapılarının üzerine millî armalarını ve kendi resmî sıfatlarını gösteren bir kitabe asabileceklere gibi resmî günlerde veya diğer rutin hâllerde kendi ülkelerinin bayraklarını da çekebileceklerdir.

9. Adı geçen diplomatlar kaybolduğu veya vefat ettiği takdirde daha önce konsoloshanede görevli olan ve mahallî memurlara sahip oldukları sıfatlar ile takdim edilen kaçıllar veya kâtiplerden biri ya da bunlar yoksa kendi devleti tarafından vekâleten gönderilen bir vekil, konsolosun görevlerini yerine getirecek, onların imtiyazlarına sahip olacak ve buna mahallî memurlar karşı çıkmayacaktır. Gönderilen vekil, meslekten yetişmiş olmalı ve vekâleten ve muvakkaten olan görevi 6 ayı geçmemelidir. Konsolos vekilleri, konsolosların sahip oldukları bütün imtiyazlara sahiptir.

10. Konsoloshaneler her türlü taarruzdan masundur. Mahallî memurlar, herhangi bir bahane ile konsoloshaneye cebren giremeyecekler ve oradaki evrakları alamayacaklar ve inceleyemeyeceklerdir.

11. Her iki ülkenin konsolosları Osmanlı ile Yunanistan arasındaki antlaşmalara aykırı olan tutum ve davranışlar ile kendi vatandaşlarının hukuk ve çıkarlarını korumak için ilgili memurlara şikâyetle bulunma hakkına sahiptir. Buna çözüm bulamazlarsa kendi sefaretlerine müracaat edebileceklerdir.

12. Her iki tarafın konsolos, kaçıllar ve kâtipleri, kaptan ve tayfalarıyla, yolcu, tüccar ve diğer vatandaşlarının vuku bulacak ifadelerini konsoloshanelerinde, ikametgâhlarında veya kendi devletine ait gemilerinde dinleme hakkına sahiptir. Ayrıca, kendi vatandaşlarının vasiyetnameleri ile delil niteliğinde olan ve medenî hukuk ile ilgili bütün evrakları; kendi vatandaşlarına ait ülkelerindeki emlak ile ilgili olan evrak ile kendi vatandaşları arasında veya kendi vatandaşları ile görev yaptıkları ülkenin vatandaşları arasında imzalanmış her çeşit kontratları; görev yaptıkları ülke vatandaşlarına ait bütün mukaveleleri; görev yaptıkları memleketin kanunlarına uygun olarak o memlekette kullanılmak üzere ya kendi vatandaşları arasında ya da kendi vatandaşları ile yabancı ülke vatandaşları arasında mukavele muharrirleri huzurunda

tanzim edilen her çeşit senedi kabule mezun olacaklardır. Konsoloslar tarafından tasdik edilip konsoloshane mührüyle mühürlenmiş olan adı geçen evrak ve senetlerde bulunan beyanlar ve şahitlikler, Osmanlı ile Yunanistan mahkemelerinde kendi ülkelerindeki diğer resmî evraklar gibi aynı hükme sahip olacaktır. Fakat bu evrak ve senetler, konsolosları tayin eden ülkenin kanunlarına uygun şekilde yazılmış olmalıdır. Ayrıca bu evrakın icra mevkisine konacağı memlekette cari olan damga ve kayıt muamelesiyle diğer bilcümle muamelata tabi tutulmuş olmalıdır. Ayrıca konsolosluklar kaydedilmiş senetler hakkında, şahıslar asıl nüsha ile tatbik isterlerse onlara engel çıkarılmayacaktır. Konsoloslar, mensup oldukları ülke memurlarının verdikleri her çeşit evrakı tasdik ve tercüme edebileceklerdir. Her iki tarafın kanunları müsait oldukça bu tercüme, o ülke memurlarının yaptıkları tercüme gibi muteber ve geçerli kabul edileceklerdir.

13. Her iki ülkede oturan Yunan ve Osmanlı vatandaşları her türlü askerî hizmetten muaftır. Ayrıca bunlar, bedel-i askerî ve şahsî hizmet mukabili alınan tekâlif-i nakdiyye ve bedeniyyeden de muaf olacaklardır. Fakat memleketten geçen askerler için mahallî halktan ve yabancılardan da talep edilen askerî levazımdan muaf olmayacaklardır.

14. Her iki ülke için geçerli olmak kaydıyla bir tarafın vatandaşı olan biri, diğer tarafın memleketindeki bir gemide ölür ise onun para ve eşyası memleketteki kanunlar gereğinde icap edenlere teslim edilmek üzere o ülke konsolosuna gönderilecektir.

15. Osmanlı veya Yunan gemileri birbirlerinin sahillerinde kazaya uğrarsa, her iki ülke konsolosları, bu konuda buldukları memlekette diğer ülke konsoloslarına bunların kurtarılması hususunda verilen bütün imtiyazlardan faydalanacaklardır. Osmanlı veya Yunan bandıralı olduğu aşikâr olan ve denizde bulunarak mahallin memurları tarafından limana çekilen terk edilmiş gemi, tarak dubası, sandal veya şamandıralar konsoloslar tarafından talep edildiği takdirde onlara teslim edilecektir. Bununla birlikte konsoloslar bunları teslim almadan önce buldukları memleketin kanunları uyarınca tahlisiye ve yedek rüsümünü ilgililere ödeyeceklerdir.

16. Her iki tarafın da vatandaşları gemilerine kendi bayrakları dışında yabancı ülke bayrağı çektiklerinde konsoloslar uyaracak ve bu konuda son derece dikkatli olacaktır.

17. Her iki tarafın gemileri birbirlerinin limanlarına gelip serbest pratika aldıktan sonra oradaki konsoloslar bizzat gemiye gidip ya da memur gönderip kaptan ve tayfaları sorguya çekecekler ve gemi evrakını

inceleyecekler ve geminin seyrüseferinde zuhur eden olayları havi beyanları alacaklardır. Böylece gemilerin nakil ve manifesto tanzimini kolaylaştıracaklardır.

18. Osmanlı vatandaşı Yunanistan'da veya Yunan vatandaşı Osmanlı ülkesinde öldüğü takdirde mahalde bulunan konsolos, varislerine verilmek üzere mevtanın muhallefatına el koyacaktır. Eğer o mahalde konsolos yoksa oradaki yerel hâkim terekenin bedelini defteriyle birlikte en yakın konsolosa herhangi bir resim (vergi) talep etmeksizin gönderecektir. Gayrimenkullerin veraseti ise o memleketin kanunlarına göre yapılacaktır. Bu konudaki her türlü ihtilaf ve saire, o ülkenin mahkemelerinde görülecektir. Her iki taraf vatandaşlarından ölüp de taşınır malları diğer ülkede kaldığı takdirde veraset iddiaları, vatandaşın kendi ülkesindeki memur ve mahkemelerle kendi kanunlarına göre çözüme kavuşturulacaktır.

19. Osmanlı vatandaşları, Yunanistan'da tıpkı Yunan vatandaşları gibi her çeşit emlake sahip olabilecek, bunları değiştirip satabilecektir. Bu işlemlerinde, Yunan vatandaşlarının da ödediği vergileri ödeyecek, bunlardan fazla vergiye muhatap olmayacaktır.

20. Osmanlı ülkesindeki Yunan konsoloslarının hukukî, cezaî ve ticarî işlerinde hakk-ı kazâları ve Yunan konsolos ve vatandaşlarının 1897'den önce sahip oldukları imtiyaz ve muafiyetler işbu Mukavelename ile tadil edilmiş olmadıkça Osmanlı ile büyük devlet arasında 6-18 Eylül 1897'de imzalanan Mukaddemat-ı Sulhiyye ve Osmanlı ile Yunanistan arasında 22 Teşrin-i Sanî – 4 Kanun-ı Evvel 1897'de imzalanan Muahede-i Kat'iyye hükümleri gereğince ipka edilmiştir.

21. Osmanlı ülkesindeki Yunan vatandaşlarının iflasında, Osmanlı tebaası veya ecnebi tebaası vatandaşların çıkarlarına kat'î surette veya geçici olarak bir iki sindik vekâlet edecektir. Bu iflasları ödemeye (tesviye) salahiyeti olan Yunan konsolosları, alacaklı olan Osmanlı veya ecnebi tebaası vatandaşların gösterdiği sindikleri tayin edecektir.

22. Konsoloshane memurlarının Osmanlı memur ve mahkemelerinin huzurunda hazır bulunmaları usulü, Yunan vatandaşları için de uygulanmaktadır. Bu yüzden Yunan konsolosları, kendi memurlarını memur ve mahkemelerin huzurunda ivedi şekilde göndermek zorundadır. Memurun bulunmaması hâlinde mahkemeler işin tetkikini erteleyerek yazılı olarak yeni bir davetname göndereceklerdir. Bu ikinci davete rağmen konsolos memuru ortaya çıkmazsa mahkemeler

artık onun gelmesini beklemeden hüküm ve ilam veya kararlarını vereceklerdir.

23. Osmanlı mahkemeleri veya diğer daireler tarafından Yunan vatandaşına tebliğ olunmak üzere hazırlanan evrak, bir ilmühaber makbuzu karşılığında Yunan memurlarına teslim edilecektir. Adı geçen memur da tebliğ gerekçesine uygun olarak evrakı ilgili kişiye tebliğ edecek, ilgili kişi de usul ve nizamı dairesinde imzalı tebliğ ilmühaberini zamanında iade etmeye mecbur olacaktır. Bundan dolayı evrakta, gönderilen kişinin şahsı hakkında herhangi bir hata ve yanlışlığa mahal vermemek üzere yeterli açıklamanın bulunması gerekir. Aksi takdirde adı geçen evrak, eksiklerinin tamamlanması için Osmanlı memurlarına iade edilecektir. Evrakın gönderildiği kişi tarafından usul ve nizamı üzere imzalı tebliğ ilmühaberi ve varakanın Yunan konsolos memuruna teslim tarihinden itibaren 15 gün içerisinde Osmanlı memurlarına iade edilmediği takdirde veya konsolos, evrak gönderilen kişinin kendi dairesindeki memurlar içinde bulunmadığını Osmanlı memurlarına ihbar etmediğinde tebliğ muamelesi bizzat gönderilen kişiye icra edilmiş sayılacaktır.

24. Konsolosların hukuku icabınca Yunan konsolosları, Osmanlı mahkeme ve memurlarının Yunan vatandaşları aleyhine verdikleri hüküm ve ilam veya kararları ivedi bir şekilde uygulayacaklardır. Eğer konsolos, bu hüküm ve ilam veya kararları 2 ay içinde icraya koymazsa Osmanlı memurları, icra işine başlayacakları gün ve saati önceden yazılı olarak konsoloshane memurlarına ihbar ederek bizzat bu hüküm ve ilam veya kararları icra edebileceklerdir.

25. Yunan vatandaşlarından birinin meskeninde arama ve tahkikat yapma gerektiğinde bu görevi yerine getirecek olan memurlar ve zabıta, gecikmeden bir delege göndermesi için durumu Yunan konsoloshanesine ihbar edecekler ve bu tedbirin sebeplerini de yazılı olarak bildireceklerdir. Konsoloshaneye ihbar edildikten sonra delegenin gelmesi 6 saati geçerse Osmanlı memurları ile zabıta görevlerini yerine getireceklerdir. Daha sonra durumu konsoloshaneye bildirecekler ve konsolos memurunun olmadığını tasdikli zabıtnamenin bir sureti ile konsoloshaneye tebliğ edeceklerdir.

26. Yunan gemileri içinde sıhî muayeneden başka bir muayene gerektiğinde Osmanlı memurları, Yunan konsoloshanesine yapılan ihbarnamenin tesliminden itibaren 3 saat süre ile konsoloshane memurunu bekleyeceklerdir. Eğer bu süre zarfında gelmezse Osmanlı memurları, vazifelerini yerine getirecekler ve konsoloshane memurunun

gelmediğine dair hazırladıkları zabıtnamenin bir suretini Yunan konsoloshanesine tebliğ edeceklerdir.

27. Yunan vatandaşı birinin şahitli suç (cürm-i meşhûd) işlemesi hâlinde Osmanlı memurları, davet olunan konsolos memurunun gelmesini beklemeden suçluyu derdest edip tutuklayabileceklerdir. Bunun birlikte bu durum, geciktirilmeden Yunan konsolosuna bildirilecektir.

Yukarıda maddelerini verdiğimiz Konsolosluk Mukavelenamasi, büyük oranda Osmanlı ülkesindeki Yunan konsoloslarının hak ve salahiyetleri ile Yunan vatandaşlarının bazı statüleriyle ilgilidir. Bununla birlikte mütekabiliyet esasları çerçevesinde Yunanistan'daki Osmanlı şehbenderlerinin imtiyazlarından da bahsedilmektedir. Fakat 20. maddede belirtildiği üzere, Yunan konsolos ve tebaasının 1897'den önceki imtiyazları da, bu Mukavelename'de değiştirilenler dışında, Mukaddemat-ı Sulhiyye ve Osmanlı ile Yunanistan arasında yapılan ve Muahede-i Kat'iyye olarak nitelenen nihai barış antlaşmasına göre ipka edilmiştir. Bir tür kapitülasyon demek olan bu muafiyetler, ön barış antlaşmasında (Mukaddemat-ı Sulhiyye) sınırlandırılmış idi (Hülagü, 2008: 227-228). Yani bu Mukavelename'de belirtilen hükümler dışında kalan muafiyetler, aynen devam edecektir. Bu durum, sınırlandırılmış da olsa 1897'den sonra da Yunanistan'ının diğer büyük devletlerin sahip olduğu kapitülasyonlara sahip olduğu anlamına gelmektedir. Mukavelename'de yer alan hükümlerin çoğunluğunun Yunan konsolos ve vatandaşlarının tek taraflı imtiyazlarına dayandığını söyleyebiliriz.

Defterde yer alan ve içeriğini yukarıda belirtmiş olduğumuz Konsolosluk Mukavelenamesi, ahitnameler ve sefaretnameler gibi Osmanlı diplomasinin temel parametrelerinden biridir. Osmanlı diplomasinin en belirgin özelliklerinden biri, bu tür diplomatik kaynakların dil ve üslubunun zamana, muhatap alınan devlete ve Osmanlı Devleti'nin gücüne göre değişiklik gösterdiğidir. Ayrıca Osmanlı diplomasi yöntemini "tek taraflı, karşılıklı ve sürekli" olmak üzere kronolojik olarak sıralandığını da dikkate almalıyız (Kurtaran, 2015:131-132). XVIII. yüzyıla kadar karşılıksız, yani tek taraflı bir diplomasi izleyen Osmanlı, bu tarihten sonra karşılıklı diplomasi yöntemini uygulamaya koymuştur (Günce, 2020:111-112). Yani Osmanlılar kuruluş devrinde "daha mütevazı bir diplomasi yöntemi izlerken" gücünün doruğunda olduğu klasik dönemde muhataplarını kendilerine eşit görmedikleri için farklı bir diplomasi yürütmüşlerdir. Oysa sonraki devirlerde Osmanlı Devleti, kurallarının karşılıklı belirlendiği ve uluslararası kaidelerinin olduğu bir diplomasi anlayışına geçiş yapmışlardır (Çiftçi, 2018:681). Bununla birlikte toprak kayıpları ve

bunları önleyebilmek için girişilen ıslahatların yanı sıra Avrupa ile olan iletişimin zaruret doğurması ile III. Selim devrinden itibaren sürekli diplomasiye geçen Osmanlı Devleti, çeşitli Avrupa ülkelerine mukim sefirler göndermiştir. 1794 yılında ilk sefir gönderilen ülke İngiltere olmuştur (Eren, 2021:52). Avrupa ülkelerinde bu ikamet elçiliklerinin açılması, Avrupa'nın dış politikasını yakından tanımaya vesile olmuş ve Avrupa'nın diplomasi usullerine göre bir politika belirlenmeye başlamıştır. Bu sefarethanelerde çalışanların yabancı dil öğrenip Avrupa'yı tanımaları da ülkenin modernleşmesinde etkili olmuştur. Ayrıca son devir diplomasi kadrosu ve edinilen birikim, Cumhuriyet devrine de ışık tutmuştur (Elçi, 2019:36).

Bu bilgiler ışığında, 1890-1912 yıllarını ihtiva eden Yunanistan Ahkam Defteri'ndeki Konsolosluk Mukavelenamesi'ni üçüncü kategoriye, yani sürekli diplomasi devresine göre yorumlamamız mümkündür. Adı geçen tarih aralığı Osmanlı'nın Avrupa'da daimî elçilerinin bulunduğu bir devredir. Ayrıca devlet, askerî ve ekonomik açıdan XVI. yüzyıla göre daha güçsüz bir durumdadır. Buna mukabil Mukavelename'nin yapıldığı devlet, Avrupa'nın düvel-i muazzama denilen büyük devletleri değil, fakat onların desteğini arkasına almış küçük bir devlet olan Yunanistan'dır. Bunları dikkate aldığımızda Mukavelename'deki diplomatik anlatımın müttekabiliyet esaslarına göre şekillenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

1897 Osmanlı – Yunanistan harbinden sonra yapılan ve yukarıda içeriğini belirtmiş olduğumuz protokol ve Konsolosluk Mukavelenamesi'nden başka 20 Temmuz 1855 (5 Zilkade 1271) tarihinde iki devlet arasında yapılan antlaşmanın harpten sonra ipka edilen maddeleri de defterde yer alan kayıtlar içerisindedir. 1855 tarihli bu antlaşmanın savaş sonrasında da geçerliliği devam edecek olan maddeleri şunlardır:

2. maddenin 2. fıkrasına göre, iki devletten birinin vatandaşı diğerinin ülkesinde şahsî vergilerle mükellef olmayacaktır. 17. maddeye göre, Osmanlı ülkesinde belli kurallara tabi olan esnaflığa diğer dost devletin vatandaşları gibi Yunanistan vatandaşları da giremeyecek ve esnafıya mahsus üretim faaliyetinde bulunamayacaklardır. Fakat Yunan vatandaşları eski bir adete dayanarak esnaflıktan bazısına dahil olmuşlarsa şahsî vatandaşlıklarını korumakla beraber adı geçen esnaflığa tabi olan Osmanlı vatandaşlarının ifasına mecbur oldukları şartları icra etmeye, yani adı geçen esnaflıktan istenilen vergileri vermeye ve bilhassa mükellef oldukları vergilerin ödenmesinde paydaş (hissemend) olmaya mecburdurlar. Ayrıca adı geçen esnaf grubu, zanaatlarını icra etmek için

gereken zorunlulukları yerine getirmedikleri takdirde kendi devletlerinin sefir ve konsoloslarının aracılığı olmaksızın yargılanıp cezalandırılacaklardır. Kısaca, bunların girmiş oldukları esnaflığın bütün kaide ve kurallarına ve memleketin zabıta sistemine itaat edeceklerdir. Ayrıca Yunan vatandaşlarının hiçbiri esnaf kethüdalığı yapamayacaktır. 21. maddeye göre; başşehbender (ceneral konsolos), şehbender (konsolos), şehbender vekilleri (konsolos vekilleri) veya ticaret memurları, savaş veya ticaret gemilerinden firar eden birinin aranıp yakalanması, tutuklanması veya hapsedilmesi için mahallî memurlardan yardım istemeye yetkilidirler (mezun). Bu husus için icap eden memur ve zabıtalara müracaat ederek firarîleri yazılı olarak talep edecekler ve bu konuda herhangi bir niza ve şüphe zuhur ettiği takdirde istenilen kişilerin geminin tayfasından olduğunu ispat için gemi defterlerinin veya tayfaların isimlerini gösteren jurnallerin gösterilip tebliğ edilmesinden sonra firarîler mutlaka geri verilecektir. Bu firarîler, yakalanıp tutuklandıktan sonra adı geçen konsolos veya ticaret memurlarına teslim edilecek veya bunları isteyenlerin talebi üzerine ve masraflarını karşılamak şartıyla mensup oldukları gemilere iade edilinceye veya yine kendi milletinin bir gemisi ile memleketine gönderilinceye kadar memleket hapishanelerinde hapsedileceklerdir. Fakat konsolos veya ticaret memurunun isteği ile tutuklanmış olan bir firarî, adı geçen diplomatların kişisel davranışlarından kaynaklanan bir sebepten dolayı tutuklandığı günden itibaren 4 ay içinde memleketine gönderilmez ise tahliye edilecek ve bir daha bu kabahatten dolayı tutuklanmayacaktır. Bununla birlikte bir firarî, cinayet veya başka bir suçtan işlemişse davasını gören mahkeme tarafından bir ilam verilerek bunun hükümleri uygulanıncaya kadar firarînin geri verilmesi ertelenebilecektir. 22. maddeye göre, iki tarafın sefirleri veya diğer politika memurları ile ceneral konsolos (baş şehbender), konsolos (şehbender) veya konsolos vekilleri (şehbender vekili), hiçbir durumda kendi devletlerinin patente (patenta) ve sancağı ile himayesini başka devletlerin gemilerine veremeyeceklerdir. İki tarafın ülkelerinde yürürlükte olan nizamlara uygun olarak seyrüseyahat ederek tasarruf olunacak gemilere Osmanlı veya Yunanlı gemisi nazarıyla bakılacaktır. 23. maddeye göre, iki devletin sefirleri ve diğer politika memurları ile konsolosları hiçbir zaman diğerinin tebaasını alenen veya gizlice meşru hükümetlerinden çıkartamayacak veya pasaport ya da patente ile himaye ve koruma altına alamayacaktır. 24. maddenin 2. fıkrası ile sonraki fıkralarına göre, her iki devletin sefir ve politika memurları ile konsolos ve konsolosluk memurları, diğer devletlerin memurları gibi kendi tebaaları üzerindeki nezaret etme hakkını eşit bir şekilde ifa edebileceklerdir. Bu

vatandaşların kendi aralarında hukukî ve ticarî konulardaki dava ve anlaşmazlıklarda kendi devletlerinin hükümetlerine serbestçe müracaat edebileceklerdir. Osmanlı ülkesinde her iki devletin tebaası veya Yunanlı ile ecnebi devlet tebaası yahut Yunanistan'da her iki devletin vatandaşları veya Osmanlı vatandaşı ile yabancı devlet vatandaşları arasındaki ticarî ve hukukî konulardaki dava ve anlaşmazlıklar da her iki ülkede en geniş imtiyazlara sahip olan devletler hakkında cari olan kanun, nizam ve uygulamalara göre çözümlenecektir. Her iki devletten birinin vatandaşı diğerinin ülkesinde işlediği ve ceza gerektiren cinayet ve benzeri suçlar için yakalanıp sorgulanması ve yargılanıp cezalandırılması hususları, her iki tarafın ülkelerinde en fazla imtiyaza malik olan devletler hakkında uygulanan kanun, nizam ve usule uygun olarak icra olunacaktır. 25. maddeye göre, her iki tarafın ticaret gemileri diğerinin liman ve karasularında bulunduğu sırada aynı veya farklı gemilerin personel veya yolcularının birbirleri arasında birtakım olaylar meydana geldiğinde suçlular mahallî memurlar tarafından alınıp yargılanamayacaktır. Bunların sorgulanıp yargılanması, geminin mensup olduğu devletin konsolosu veya diğer diplomatı tarafında yapılacaktır. Ayrıca adı geçen bu personel veya yolcular arasındaki her türlü anlaşmazlıkta da bu usul uygulanacaktır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz anlaşma maddelerinde de büyük ölçüde müteakabiliyet esaslarının uygulandığını söyleyebiliriz. Daha doğru bir ifade ile 1897 harbinden önceki bir anlaşmada yer alan ve eşit olarak her iki devletin tebaa ve diplomatlarının hukukî durumlarını kayıt altına alan maddelerin meriyetinin devam etmesi, karşılıklı çıkarlar için önemli bir adım olmuştur. İpka edilen 17. madde ise Osmanlı ülkesindeki Yunanlı vatandaşlarının esnaflık yapmaları ile ilgili olup bunun karşılığı olarak Yunanistan'daki Osmanlı vatandaşlarının esnaflığı konusuna değinilmemiştir. Bunun da Yunanlılara bir imtiyaz olduğunu söylememiz gerekir.

Yunanistan Defteri'nde yer alan kayıtlara göre, yukarıda bahsetmiş olduğumuz Konsolosluk Mukavelenamesi'e uygun olarak hazırlanmış konsolosluk veya konsolos vekilliği berat-ı âlîlerinin müsveddelerinin nasıl olması gerektiğine dair Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ mazbatası yer almaktadır. Bu mazbata ile bahsedilen beratın bir müsveddesi 19 Ramazan 1322'de Sultan'a takdim edilmiştir. Burada Yunan ceneral konsolosu, konsolos ve konsolos vekilleri için yazılacak beratlarla bulunması gereken açıklamalar yer almaktadır. Fakat bu berat müsveddesine ait birtakım itirazlar ve ihtilaflar olmuştur. Bundan dolayı da Yunan konsolosları memuriyetlerini muvakkaten yapmaya

başlamışlardır. Bu durumun maslahata uygun olmadığı görüldüğünden yeniden müzakere edilmiş ve önceki mazbatada belirtilen hususların ve berat müsveddesi içeriğinin uygun olduğu düşünülmüştür. Bunun üzerine daha önce takdim edilen mazbata ve berat müsveddesi (şablon) Sadrazam Ferid Paşa tarafından 22 Şevval 1322'de Sultan'a yeniden arz edilmek üzere mabeyne takdim edilmiştir. Sultan tarafından uygun bulunan berat şablonunun irade-i seniyyesi 10 Zilkade 1322'de alınmıştır. Bu tarihten sonra Yunan ceneral konsolos, konsolos ve konsolos vekillerine verilecek olan berat-ı âlilerde ve zabıt emirlerinde yer alan bilgilere göre, Yunan Devleti tarafından konsolos olarak yeni tayin edilenlerin Osmanlı hükümeti tarafından onaylanması ve kendilerine berat-ı âlî ve zabıt emr-i şerifi verilmesi Yunan sefreti tarafından talep edilmektedir. Böyle bir talep neticesinde eski kayıtlardan (kuyûd) önceki konsolos veya konsolos vekilinin berat-ı âlisi, zabıt emri veya vekalet emr-i şerifi incelenmekte ve yeni tayin edilen konsolos veya konsolos vekilinin de Yunan vatandaşı olduğu Hariciyye Nezaretinin tezkeresinden veya "Tâbiyyet Kaleminin tasdik ve işaretinden" teyit edilmektedir. Bunun üzerine çıkan zabıt emri veya vekalet emr-i şeriflerinin muhatabı ise bu diplomatların tayin edildikleri vilâyet ve sancakların mülkî amirleri ile kazaların naipleridir. Ayrıca bu diplomatlara berat-ı âlî de verilmektedir. Yunanistan ile Osmanlı arasındaki konsolosluk işleri ile ilgili olarak 4 Aralık 1897 (22 Teşrinisanî 1313) tarihli ahitname yapılmıştır. Burada konsolosluk işlerinin esasları belirlenmiştir. Ayrıca iki devletin sınırları içinde görev yapacak konsolosların vazife ve hukukunun belirlendiği Konsolosluk Mukavelenamesi 20 Mart 1901 tarihlidir. Burada konsolosların görevleri, nitelikleri ve atanma şekilleri belirtilmiştir. Buna göre; konsolos, ceneral konsolos ve konsolos vekillerinin görevleri, Yunan vatandaşları ve tüccarlarının ticarî hususlardaki problemlerini çözümlenektir. Ayrıca Yunan vatandaşlarının birbirleri arasındaki hukukî ve ticarî dava ve anlaşmazlıklar bu diplomatlar tarafından görülecektir. Bununla birlikte, Osmanlı vatandaşı ile Yunan vatandaşı arasındaki dava ve anlaşmazlıklarda, içlerinde cinayet ve kabahat işleyenler bulunur ise bu takdirde dost devletlerin (düvel-i mütehâbbe) vatandaşları hakkında icra olduğu gibi elyevm yürürlükte olan usuller, kanunlar ve nizamla göre icabı yapılacaktır. Diplomatların kendilerine ait olan ve miktarı adı geçen mukavelenamede belirlenen eşya, yiyecek ve içecek maddeleri belirlenen miktarı geçmediği takdirde gümrük vergisi dahil tüm vergilerden muaftır. Ayrıca ticaret için Türkiye'ye gelen Yunan ticaret gemileri, başka devletlerin bayraklarını değil kendi bayraklarını kullanacaklardır. Türkiye'ye ait tekneler ile başka devletlere ait gemi ve tüccar gemisi dışındaki gemilere de Yunan bayrağı vermemeleri gerekir. Konsoloslar

veya konsolos vekilleri Türk vatandaşlarını açıktan veya gizliden himaye edemezler. Dost ülke vatandaşlarının Osmanlı ülkesinde esnaflık yapamayacağı gibi Yunanlılar da esnaflık yapamazlar. Ancak eski bir adete dayanarak üretime dayalı bazı esnaflıklara Yunan vatandaşları da dahil olduğu durumda o alanda faaliyet yürüten Türk vatandaşlarının tabi oldukları yükümlülüklerle ve şartlara onlar tabi olacaklardır. Bunlar kendilerinden istenilen vergileri vermediklerinde sefir ve konsolosları aracı olmaksızın muhakeme edilip cezalandırılacaklardır. Konsolos veya konsolos vekilleri bir yere gittiklerinde, yolculuk esnasında karada ve denizde kendisine, hayvanlarına ve yanında bulunan ve güvence verilmiş adamlarına sebepsiz yere kimse dokunamaz. Gittikleri yerde de erzaklarını rayiç bedele göre parasını vererek satın alabilirler. Kısaca konsolos ve konsolos vekillerinin hakları ve görevlerine yönelik icraatlar, yukarıda belirtilen ahitname ve mukavelenameye uygun olarak yapılacak ve diplomatlar da bu kurallara uymakla mükellef olacaklardır (BOA. A.DVNS.DVE.d. 104/4:34, 16).

4. YUNAN KONSOLOSLARI ve GÖREV YERLERİ

Konsolos (consul) kelimesi, “Latince ‘danışmak, istişare etmek, düşünmek’ anlamlarına gelen consulere fiilinden türetilmiştir.” Consul, Roma’da farklı bir anlam ifade etse de Orta Çağ’da başta Venedik olmak üzere İtalyan devletlerinin yabancı ülkelerdeki ticaret kolonilerinin her türlü işlerini takip eden bir nevi ticaret temsilcisine verilen unvan hâline gelmiştir. Bu çağda İtalyan şehir devletlerinin doğudaki liman kentlerinde başlangıçta podestas ve bailos denilen ilk konsolosluklar açılmıştır. Deniz aşırı ticaretin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu konsolosların başlıca görevi, mahallî hükümetlerle işbirliği içinde ticarî problemleri halletmek ve vatandaşlarının her türlü sorunları ile ilgilenmektir (Savaş, 2002:178). XII. yüzyıldan itibaren İtalyan tüccarlar Doğu’nun (Levant) başlıca ticaret şehirlerinde koloniler hâlinde kümelenmeye ve kendilerini konsolosların yetkisi altında örgütlemeye başladılar. Konsoloslar genellikle topluluk üyeleri tarafından seçilirdi ve öncelikle kendi üyeleri arasındaki anlaşmazlıkların yargıçları veya hakemleri ve yerel makamlar nezdinde çıkarlarının resmi temsilcileriydi. Bununla birlikte, ilk andan itibaren, bu kolonilerin hükümetleri, bu kolonyal örgüte müdahil olup onu denetlemek ve yönlendirmek için çeşitli unvanlara sahip memurlar gönderdi. Daha sonra konsolosların kendileri daha resmî bir konum kazandılar ve sık sık kendi şehirlerinin hükümetleri tarafından atandılar ve onlara karşı sorumlu oldular. Mesela konsoloslar, Akka’daki Pisalı tüccarların, İstanbul’daki Cenevizlilerin veya İskenderiye’deki Venediklilerin çıkarlarını değil, Pisa, Ceneviz ve Venedik

Cumhuriyetlerinin bütün gücünü ve itibarını temsil ediyordu. Yani, konsoloslar tüccar taifesinin sorunları ile ilgilense de özellikle İtalyan devletleri için mukim elçilerle birlikte dış ülkelerdeki tüccar topluluğunun konsolosları ve bankerlerin yerleşik dış temsilcileri de kendi ülkelerine akan siyasî haberlerin ana kaynakları olmuşlardı. Bu konsoloslar, başlangıçta gerçek anlamda diplomat değildi. Ancak, daha sonra yerleşik büyükelçiler tarafından gerçekleştirilen bazı hizmetleri yerine getirdiler. Bazen hükümetleri adına müzakere ettiler (Mattingly, 1964:58). 1509'da Londra'daki Venedik konsolosu Lorenzo Giustinian, bu duruma bir örnek teşkil eder. Zira adı geçen konsolos Venedik'in İngiltere'deki tek resmî temsilcisidir. Konsolosun yazışmalarına bakılırsa kendisi diplomatik bir misyon da üstlenmişti (Hill, 1906:280-281).

XIX. yüzyılda pek çok Osmanlı kentinde muhtelif devletlerin konsoloslukları mevcuttu. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti de buna kayıtsız kalmamış ve artan ticarî ve politik ilişkiler göz önünde bulundurularak 1802 senesinden itibaren bazı Avrupa şehirlerine şebhenderler göndermiştir. Yüzyılın ortalarına kadar muhtelif yerlere gönderilen şebhenderlerin genelde Osmanlı vatandaşı Rumlardan seçildiği göze çarpmaktadır. Bununla birlikte görev yerinde yaşayan ve Osmanlı vatandaşı olmayan yerlilerden de “başşebhender, şebhender veya şebhender vekili” tayin edilirken yüzyılın ortalarından itibaren tayin edilenlerin büyük kısmının Müslüman tebaadan olduğu görülmektedir. Zamanla şebhender yerine konsolos tabiri de kullanılmıştır (Savaş, 2002:179).

Yunanistan Defteri'ndeki kayıtların büyük çoğunluğunu oluşturan vekâlet emr-i şerifi, zabıt emri ve beratlar Osmanlı ülkesinin çeşitli yerlerine Yunan hükümeti tarafından tayin edilen konsolos veya konsolos vekillerinin Osmanlı Sultanı tarafından onaylanması ile ilgilidir. Bu tarz kayıtlarda, Yunan hükümetinin yaptığı konsolos değişikliklerinin ayrıntıları mevcuttur. (BOA. A.DVNS.DVE.d. 104/4:34). Defterde yer alan ve 1897 yılına ait ahitname ile 1901 tarihli mukavelenameden sonraki tarihlere ait kayıtlara göre konsolos vekilleri için sadece konsolosluk vekâleti berat-ı âlisi verilirken asaleten konsolos veya ceneral konsolos olarak tayin edilenler için hem konsolos veya ceneral konsololuğu berat-ı âlisi hem de zabıt emri verilmiştir. Bu durum yukarıda belirtilen anlaşmalar ile ilgilidir.

Defterdeki kayıtların çoğu konsolos değişikliklerine münhasır “vekalet emr-i şerifi, zabıt emri veya beratlar” olsa da bazı mahallerde ilk kez konsolosluk açıldığı da görülmektedir. Dolayısıyla böyle yerlere tayin edilen konsolos vekilleri ile ilgili kayıtlar, “müceddeden vekâlet

emri” olarak tavsif edilmiştir. Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında yapılan antlaşmanın 20. maddesine göre, her iki taraf için olmak kaydıyla liman şehirlerinde veya başka gerekli mahallerde “başşehbender veya ceneral konsolos ve şehbender veya konsolos ve şehbender vekili ve memuru, yani konsolos vekili ve memuru tayin edebilir (BOA. A.DVNS.DVE.d. 104/4:3).” Bahsedilen bu diplomatik sıfatların aralarında bazı farkların olduğu açıktır. Fakat görünen o ki, incelediğimiz defterdeki kayıtların çoğu kendilerine vekalet emr-i şerifi ile berat ve zabıt emri verilen konsolos vekili ve konsoloslarla ilgilidir. Ceneral konsolos veya konsolos olarak tayin edilenlere “berât-ı âlî ve zabıt emr-i şerifi” verilirken konsolos vekili tayin edilenlere sadece “vekalet emr-i şerifi” verilmiştir. Konsolos memurlarına da “memuriyet tahrirâtı” yazılmıştır. Bununla birlikte 1320’den sonraki kayıtlarda konsolos vekillerine de vekâlet beratı verildiği görülmektedir. Fakat bu sefer de vekâlet emirleri defterde kayıtlı değildir. Ayrıca ilk kez tayin edilenler de bulunmaktadır. Mısır’da İskenderiye ile Kahire arasında bulunan Tanta şehrine tayin edilen konsolos vekili bunlardandır. Mersin’de de ilk Yunan konsolosluğu 17 Rebiülevvel 1327 tarihinde açılmıştır. Oysa Mersin’de başka devletlerin konsolos ve konsolos vekilleri bulunmaktadır. Mersin’e atanan ilk Yunan Konsolos Vekili Mösyö Estefanato’dur. Bazı konsolos vekillerinin rütbesi zamanla konsolos olarak yenilenmiştir. Bu bir anlamda terfidir. Yunan hükümeti bazı şehirlere konsolos vekili olarak tayin ettiği diplomatlarını bir süre sonra terfi ettirerek konsolos olarak atamıştır. Böyle durumlarda Osmanlı Devleti tarafından bunlara yeniden berat-ı âlî ve zabıt emr-i şerifi verilmiştir. Yani başlangıçta vekalet emr-i şerifi ve bir süre sonra da vekâlet beratı verilerek göreve başlayan konsolos vekillerine terfiden sonra zabıt emr-i şerifi ve berat verilmiştir. Konsolos vekillerinin bazıları bir süre sonra konsolos olarak terfi ettirilse de muvakkaten atanan konsolos vekilleri de mevcuttur. Buna göre bu tür diplomatları da muvakkaten konsolos vekili olarak ayrıca değerlendirmemiz gerekir. Bu tür vekillerin zamanla asaleten konsolos vekili olarak tayin edildiği görülmektedir. Mesela Antalya’da muvakkaten Yunanistan konsolos vekili olarak görev yapan Mösyö Yorgi Karamecani 1908 yılında asaleten konsolos vekili olarak tayin edilmiştir (BOA. A.DVNS.DVE.d. 104/4:31). İncelediğimiz defterde bu belge türlerinin suretleri mevcuttur.

Emr-i şeriflerde ifade edildiği üzere konsolosların asli görevi Yunan tüccarlarının hukukunu korumaktır. Bu bilgilere istinaden Yunan tüccarlarının Osmanlı coğrafyasının pek çok yerinde ticaret yaptıklarını belirtmeliyiz. Bu ticaret sadece Rumeli sathına münhasır olmayıp Anadolu içlerine kadar uzanmaktadır. Yunanistan tarafından tayin edilen

konsolosların temel görevi Yunan vatandaşları ile tüccarlarının ticaret ile ilgili işlerini yürütmek ve Yunan vatandaşlarına her konuda yardımcı olmak (umûr ve husûsat-ı vâkıa-i ticaretlerini ru'yet eylemek)tür. 20 yıllık süre zarfında pek çok konsolos veya konsolos vekili değişikliği olmuştur.

Aşağıdaki tabloda Osmanlı ülkesindeki muhtelif şehirlere Yunanistan tarafından tayin edilen Yunan konsolos vekillerinin adı, görev yaptığı kaza ile kendilerine verilen vekâlet emr-i şeriflerinin tarihleri yer almaktadır. Ayrıca konu ile ilgili vekâlet emr-i şerifinin muhatabı olan mülkî amirlerin unvan ve adlarına da tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1: Vekâlet Emri Verilen Yunan Konsolos Vekillerinin Listesi 1890-1897 (1307-1314)

Vekâlet Emr-i Şerifinin Muhatabı	Yeni Tayin Edilen Yunan Konsolos Vekilinin Adı	Görev Yeri	Vekâlet Emr-i Şerifinin Tarihi
Edirne ve Vidin Valisi Vezir Elhac İzzet Paşa; Rumeli Beylerbeyi Payeli Gümülcine Sancağı Mutasarrıfı Hüseyin Rüşdi Paşa; İskeçe Kazası Naibi	Mösyö Parta Topoli	İskeçe Kazası	15 Cemaziyevvel 1307
Mısır Hidivi Tevfik Paşa	Mösyö Cimyoraki	Mansure	15 Cemaziyelahir 1308
Rumeli Beylerbeyi Payeli Biga Sancağı Mutasarrıfı Ziver Paşa; Kala-i Sultaniyye Kazası Naibi	Mösyö Kigas	Kala-i Sultaniyye	22 Şaban 1308
Hudavendigâr Valisi Vezir Mahmud Celaleddin Paşa; Bursa Kazası Naibi	Mösyö Rikaki	Bursa	1 Zilhicce 1308
Girit Vali Vekili Vezir Mahmud Celaleddin Paşa; Resmo Sancağı Mutasarrıfı Nusret Bey; Resmo Kazası Naibi	Mösyö Zolomi	Resmo	14 Cemaziyelahir 1309
Edirne Valisi Elhac İzzet Paşa; Rumeli Beylerbeyi Payeli Dedeğacı Sancağı Mutasarrıfı Rüşdi Paşa; Dedeğacı Kazası Naibi	Mösyö Yorgi Vati	Dedeğacı	9 Receb 1309
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Narda ve Preveze Sancağı Mutasarrıfı Abdürrefi' Efendi; Filebyad? nâm-ı diğer Lorus Kazası Naibi	Mösyö Mankitopoli	Filebyad? nâm-ı diğer Lorus Kazası	11 Şaban 1309
Hudavendigâr Valisi Vezir Münir Paşa; Bursa Kazası Naibi	Mösyö Senavro	Bursa	29 Zilkade 1309
Edirne Valisi Vezir Elhac İzzet Paşa; Kırkkilise Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Mustafa Neşet Paşa; Kırkkilise Kazası Naibi	Mösyö Haçupoli	Kırkkilise Kazası	29 Zilkade 1309
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Garami	Mansure	11 Rebiülahir 1310

104 / 4 Numaralı Düvel-İ Enebiyye Defterlerinden Yunanistan Ahkâm Defterine Göre
Türk-Yunan İlişkileri (1890-1912)

Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Vatiküni	Tanta	22 Rebiülevvel 1310
Edirne Valisi Vezir Elhac İzzet Paşa; Rumeli Beylerbeyi Payeli Dedeğaç Sancağı Mutasarrıfı Rüşdi Paşa; Dedeğaç Kazası Naibi	Mösyö Tares	Dedeğaç	17 Rebiülahir 1310
Hudavendigâr Valisi Vezir Münir Paşa; Bursa Kazası Naibi	Mösyö Antonyadi	Bursa	17 Rebiülahir 1310
Girid Vali Vekili Vezir Mahmud Celâleddin Paşa; Resmo Sancağı Mutasarrıfı Nusret Bey; Resmo Kazası Naibi	Mösyö Sakilariyadi	Resmo	17 Rebiülahir 1310
İşkodra Vilâyeti Vali ve Kumandanı Ferik Abdülkerim Paşa; Draç Sancağı Mutasarrıfı Rifat Efendi; Draç Kazası Naibi	Mösyö Minardo	Draç	17 Rebiülahir 1310
Kudüs-i Şerif Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli İbrahim Paşa; Yafa Kazası Naibi	Mösyö Şaro	Yafa	30 Cemaziyelevvel 1310
Edirne Valisi Vezir Elhac İzzet Paşa; Tekfurdağı Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Hasan Hayri Paşa; Tekfurdağı Kazası Naibi	Mösyö İstaver	Tekfurdağı	26 Cemaziyelevvel 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Kuze	Tanta	7 Cemaziyelevvel 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Pezinoz	Zakazık	7 Cemaziyelahir 1310
Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âkif Paşa; Midilli Adası Mutasarrıfı Mirmiran Tevfik Paşa; Midilli Adası Naibi	Mösyö Zolomi	Midilli Adası	5 Receb 1310
Girid Vali Vekili Vezir Mahmud Celâleddin Paşa; Kandiye Sancağı Mutasarrıfı Miralay Hasan Bey; Kandiye Kazası Naibi	Mösyö Daçika	Kandiye	5 Receb 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Gavraş	Süveyş	19 Receb 1310
Kudüs-i Şerif Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli İbrahim Paşa; Yafa Kazası Naibi	Mösyö Pesilanoz	Yafa	9 Şaban 1310
Selanik Valisi Vezir Zihni Paşa; Drama Sancağı Mutasarrıfı Hurşid Bey; Kavala Kazası Naibi	Mösyö Şaro	Kavala	27 Zilkade 1310
İşkodra Vilâyeti Vali ve Kumandanı Ferik Abdülkerim Paşa; Draç Sancağı Mutasarrıfı Rifat Efendi; Draç Kazası Naibi	Mösyö Çanato	Draç	27 Zilhicce 1310
Selanik Valisi Vezir Zihni Paşa; Drama Sancağı Mutasarrıfı Hurşid Bey; Kavala Kazası Naibi	Mösyö Zolomi	Kavala	21 Rebiülevvel 1311
	Memur Yorgopoli	Samsun	4 Safer 1309
Trabzon Valisi Kadri Bey; Canik Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Nuri Paşa; Samsun Kazası Naibi	Mösyö Kalimaki	Samsun	22 Cemaziyelahir 1311
	Mösyö Panapoli	Midilli Adası	11 Rebiülevvel 1311

Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âbidin Paşa; Midilli Adası Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Hıfzı Paşa; Midilli Adası Naibi	Mösyö Zolomi	Midilli Adası	11 Zilkade 1311
	Mösyö Vatikoni	Seyut	25 Receb 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Kuze	Seyut	20 Zilhicce 1312
	Mösyö Pezinoz	Mansure	23 Ramazan 1311
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Vatikoni	Mansure	20 Zilhicce 1312
	Mösyö Panapoli	Kavala	23 Cemaziyelahir 1311
Selanik Valisi Vezir Hüseyin Rıza Paşa; Drama Sancağı Mutasarrıfı Hurşid Bey; Kavala Kazası Naibi	Mösyö Lupedi	Kavala	23 Zilkade 1313
	Mösyö Golami	Zakazık	23 Ramazan 1311
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Rafael	Zakazık	21 Cemaziyelevvel 1314
Hudavendigâr Valisi Vezir Mustafa Zihnî Paşa; Bursa Kazası Naibi	Mösyö Çanato	Bursa	3 Cemaziyelahir 1314
İşkodra Vali ve Kumandanı Ferik Edib Paşa; Draç Sancağı Mutasarrıfı Muharrem Bey; Draç Naibi	Mösyö Pesilanoz	Draç	29 Şaban 1314

Kaynak: BOA. A.DVNS.DVE.d. 104/4

Yukarıdaki tabloda yer alan konsolos vekillerinden başka doğrudan konsolos veya ceneral konsolos olarak tayin edilen veya vekil iken terfi ederek asaleten konsolos olarak atanmalar için verilen zabıt emri şerifleri, konsolosluğun bağlı olduğu vilâyetin valisi ile sancak mutasarrıfı ve kaza naibine hitaben yazılmıştır. Yunan Devleti tarafından konsolos olarak tayin edilenler hakkında vali, mutasarrıf ve naiplere zabıt emri verilerek konsolosa “konsolosuğu zabt itdirüb ve konsolosluk umuruna âheri dahl ve taarruz itdirilmeyüb ahidnâme-i hümayun ve mukavelename me’al ve müeddasına tevfikân himayet ve sıyaneti esbâbını istihsâle mübâderet eylemek” emredilmiştir. Bu bilgilere göre muhtelif şehirlerdeki Yunan konsolos veya ceneral konsoloslarının isim ve görev yerleri ve belge tarihleri aşağıdaki tabloda ayrıca gösterilmiştir. Tabloda yer alan verilerde eski ve yeni atanan konsolosların adları birlikte verilmiştir. Bazıları ceneral konsolostur. Bunlar da ayrıca tabloda belirtilmiştir. Tabloda, defterdeki sıralama değil, belge suretlerinin kronolojileri esas alınmıştır.

Tablo 2: Zabıt Emri Verilen Yunan Konsoloslarının Listesi 1890-1892 (1307-1310)

Zabıt Emrinin Muhatabı	Eski ve Yeni Tayin Edilen Konsoloslar	Görev Yeri	Zabıt Emrinin Tarihi
Selanik Valisi Vezir Galib Paşa; Siroz Sancağı	Mösyö Potki	Siroz Kazası	26 Şaban 1307

104 / 4 Numaralı Düvel-İ Ecnebiyye Defterlerinden Yunanistan Ahkâm Defterine Göre
Türk-Yunan İlişkileri (1890-1912)

Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Necib Paşa; Siroz Kazası Naibi	Mösyö Manafşa		
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Berat Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Cevdet Paşa; Berat Kazası Naibi	Mösyö Kontoli Mösyö Sumaki Nasbar	Berat	6 Şevval 1307
Mısır Hidivi Tevfik Paşa	Mösyö Lonardos Mösyö Lonaro	Port Said	4 Zilkade 1307
Manastır Valisi Rumeli Beylerbeyi Payeli Faik Paşa; Manastır Kazası Naibi	Mösyö Konstane Mösyö Yanopoli	Manastır	25 Rebiülevvel 1308
Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âkif Paşa; Sakız Adası Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Nuri Paşa; Sakız Adası Naibi	Mösyö Yanopoli Mösyö Senurtare	Sakız Adası	25 Rebiülevvel 1308
Kosova Valisi Vezir ve Müşir Ahmed Eyyub Paşa; Üsküb Naibi	Mösyö Senurtare Mösyö Papadupoli	Üsküb	27 Rebiülevve 1308
Kudüs-i Şerif Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli İbrahim Paşa; Kudüs-i Şerif Naibi	Mösyö Delnopoli Mösyö Rali	Kudüs-i Şerif	13 Cemaziyelahir 1308
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Preveze Sancağı Mutasarrıfı Abdürrefi Efendi; Preveze Kazası Naibi	Mösyö Süblina Mösyö Papa Yorgibaday	Preveze	7 Şaban 1308
Serfice Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Mehmed Ali Paşa; Alasonya Kazası Naibi	Mösyö Papadupoli Mösyö Sumaki	Alasonya	3 Ramazan 1308
Edirne Valisi Vezir Elhac İzzet Paşa; Edirne Kazası Naibi	Mösyö Beco Ceneral Konsolos Mösyö Logozni	Edirne	14 Zilhicce 1308
Mısır Hidivi Tevfik Paşa	Mösyö Rali Mösyö Ogunbadus	Mısır	24 Zilhicce 1308
Kudüs-i Şerif Sancağı Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli İbrahim Paşa; Kudüs-i Şerif Naibi	Mösyö Rali Ceneral Konsolos Mösyö Marinaki	Kudüs-i Şerif	29 Zilhicce 1308
Beyrut Valisi Vezir Aziz Paşa; Beyrut Kazası Naibi	Ceneral Konsolos Mösyö Marinaki Mösyö Kiriti	Beyrut	10 Muharrem 1309
Girid Vali Vekili ve Fevkalade Kumandanı Vezir Cevad Paşa; Kandiye Sancağı Mutasarrıfı Ferik Abdullah Paşa; Kandiye Kazası Naibi	Konsolos Vekili Mösyö Daçıka Mösyö Merderva	Kandiye	10 Muharrem 1308
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Yanya Kazası Naibi	Ceneral Konsolos Mösyö Flot Ceneral Konsolos Mösyö Valdi	Yanya	15 Muharrem 1309
Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âkif Paşa; Rodos Naibi	Mösyö Merderva Mösyö Nikola	Rodos	10 Muharrem 1309

Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Berat Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Ahmed Ferid Paşa; Berat Kazası Naibi	Mösyö Sumaki Mösyö Senurtare	Berat	20 Muharrem 1309
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Preveze Sancağı Mutasarrıfı Abdürrefi' Efendi; Preveze Kazası Naibi	Mösyö Papa Yorgiyadi Mösyö Berço	Preveze	17 Safer 1309
İşkodra Vali ve Kumandanı Abdülkerim Paşa; İşkodra Kazası Naibi	Mösyö Poneki Ceneral Konsolos Mösyö Ponamiyato	İşkodra	6 Rebiülevvel 1309
Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âkif Paşa; Sakız Adası Mutasarrıfı Rumeli Beylerbeyi Payeli Nuri Paşa; Sakız Adası Naibi	Mösyö Senurtare Mösyö Vitali	Sakız Adası	3 Rebiülevvel 1309
Manastır Valisi Rumeli Beylerbeyi Payeli Faik Paşa; Manastır Kazası Naibi	Mösyö Poneki Mösyö Berço	Manastır	3 Rebiülahir 1309
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Narda ve Preveze Sancağı Mutasarrıfı Abdürrefi' Efendi; Preveze Kazası Naibi	Mösyö Berço Mösyö Yanopoli	Preveze	3 Şaban 1309
Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âkif Paşa; Midilli Naibi	Konsolos Vekili Mösyö Tatarı Mösyö Papa Yorgiyadi	Midilli Adası	3 Şaban 1309
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Ergiri Sancağı Mutasarrıfı Emin Bey; Ergiri Kazası Naibi	Mösyö Vitali Mösyö Yongi	Ergiri	19 Zilkade 1309
Girid Vali Vekili Vezir Mahmud Celâleddin Paşa; Hanya Naibi	Ceneral Konsolos Mösyö Yanadi Ceneral Konsolos Mösyö Marinaki	Hanya	19 Rebiülahir 1310
Aydın Valisi Başvekil-i Esbak Vezir Abdurrahman Paşa; Aydın Naibi	Ceneral Konsolos Mösyö Jak Ergropoli Ceneral Konsolos Mösyö Filon	İzmir	19 Rebiülahir 1310
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Narda ve Preveze Sancağı Mutasarrıfı Abdürrefi' Efendi; Preveze Kazası Naibi	Mösyö Yanopoli Mösyö Sunleba	Preveze	13 Cemaziyelevvel 1310
Trabzon Valisi Kadri Bey; Trabzon Kazası Naibi	Mösyö Filemo Mösyö Opa Niliyadi	Trabzon	13 Cemaziyelevvel 1310
Manastır Valisi Rumeli Beylerbeyi Payeli Faik Paşa; Serfice Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Mehmed Ali Paşa; Alasonya Kazası Naibi	Mösyö Sumaki Mösyö Kontoli	Alasonya	13 Cemaziyelevvel 1310
Kudüs-i Şerif Sancağı Mutasarrıfı Rumeli	Ceneral Konsolos Mösyö Marinaki	Kudüs-i Şerif	27 Cemaziyelevvel 1310

104 / 4 Numaralı Dövel-İ Ecnebiyye Defterlerinden Yunanistan Ahkâm Defterine Göre
Türk-Yunan İlişkileri (1890-1912)

Beylerbeyi Payeli İbrahim Paşa; Kudüs-i Şerif Naibi	Mösyö Filemon		
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Mösyö Avga Lunyadi Mösyö Sepkoridi	Kahire	1 Cemaziyelahir 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Ceneral Konsolos Mösyö Argropoli Mösyö Garipari	İskenderiye	1 Cemaziyelahir 1310
Beyrut Valisi Halid Bey; Beyrut Kazası Naibi	Mösyö Kirini Mösyö Konstani	Beyrut	9 Cemaziyelahir 1310
Hudavendigâr Valisi Vezir Münir Paşa; Bursa Kazası Naibi	Konsolos Vekili olan Mösyö Antonyadi Konsolos tayin edildi	Bursa	23 Cemaziyelahir 1310
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Ergiri Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Hıfzı Paşa; Ergiri Naibi	Mösyö Poneki Mösyö Nikola	Ergiri	13 Receb 1310
Cezayir-i Bahr-i Sefid Valisi Vezir Âkif Paşa; Rodos Adası Naibi	Mösyö Nikola Mösyö Merderud	Rodos Adası	13 Receb 1310
Selanik Valisi Vezir Zihni Paşa; Siroz Sancağı Mutasarrıfı Hamdi Bey; Siroz Kazası Naibi	Mösyö Matakan Mösyö Poneki	Siroz	19 Receb 1310
Edirne Valisi Vezir Elhac İzzet Paşa; Edirne Kazası Naibi	Ceneral Konsolos Mösyö Lugotani Mösyö Seturnare (kons.)	Edirne	7 Şaban 1310
Yanya Valisi Ferik Ahmed Hıfzı Paşa; Berat Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Ahmed Ferid Paş; Berat Kazası Naibi	Mösyö Senurnare Mösyö Papa Yorgiyadi	Berat	13 Şaban 1310
Yanya Valisi Ferik Hıfzı Paşa; Yanya Kazası Naibi	Ceneral Konsolos Mösyö Valdi Ceneral Konsolos Mösyö Jak Agropoli	Yanya	27 Şaban 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Konsolos Vekili Mösyö Pezinoz Rütbesi bu kere Konsolosluğa terfi etti.	Zakazık	17 Şevval 1310
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa	Konsolos Vekili Mösyö Golami Rütbesi bu kere Konsolosluğa terfi etti.	Mansure	17 Şevval 1310
Konya Valisi Hasan Bey; Teke Sancağı Mutasarrıfı Mirmiran Zihni Paşa; Antalya Kazası Naibi	Konsolos Vekili Mösyö Mavro Mihali Rütbesi bu kere Konsolosluğa terfi etti	Antalya	26 Şevval 1310
Aydın Valisi Vezir Hasan Fehmi Paşa; Urla Kazası Naibi	Konsolos Vekili Mösyö (ADI YOK) Mösyö Yanopoli (Kons)	Urla	24 Zilhicce 1310

Kaynak: BOA. A.DVNS.DVE.d. 104/4

22 Eylül 1893 – 13 Mart 1897 (11 Rebiülevvel 1311 - 9 Şevval 1314) tarihleri arasında Yunanistan tarafından tayin edilen ve kendilerine zabıt emri verilen konsolos ve ceneral konsolosların sadece tayin edildikleri yerleri belirtmekle yetineceğiz. Buna göre adı geçen tarih aralığında Osmanlı ülkesinde görev yapan Yunan konsolos ve ceneral konsoloslarının görev yerleri şunlardır: Midilli Adası, Kudüs, Edirne, Beyrut, Avlonya, Ergiri, Tanta, Urla, Sakız Adası, Beyrut, Selanik, Yanya, Siroz, Kandiye, Berat, Trabzon, Üsküp, Said Limanı, Sisam Adası.

Defterde yer alan ve 1902'den sonraki devreye ait konsolos kayıtlarına göre Yunanistan tarafından tayin edilen konsolos, ceneral konsolos ve konsolos vekillerine verilen beratlarda yer alan ifadelerde adı geçen diplomatlar için Hariciye Nezaretinin tezkeresinde kaydedilen “devlet-i müşarünileyha teb’asından olarak meslekden yetişmiş ve münhasıran konsolosluk vazâifiyle meşgûl memuründen bulunmuş olduğu” ifadesi bulunmaktadır. Buna göre, bu diplomatların gelişigüzel seçilmedikleri, diplomasi mesleğine mensup olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca Osmanlı Hükümeti'nin de bu durumu beratlarda dile getirmesi de önemlidir. 1902 – 1912 (1319-1330) tarihleri arasındaki kayıtlarda yer alan ve konsolos vekilleri için sadece berat-ı âlî, asaleten konsolos ve ceneral konsoloslar için de hem berat-ı âlî hem de zabıt emirlerinin olduğu diplomatların tayin edildikleri yerler de şunlardır: Bursa, Dedeağaç, Kala-i Sultaniye (Çanakkale), Kırkkilise, Rodos, İşkodra, Samsun, Mersin, Ayvalık, Tekfurdağı, Kavala, Antalya, İskenderiye, Trablusgarb, İskeçe, Preveze, Alasonya, Manisa, Manastır, Draç, Ergiri, Üsküp, Antalya, İskenderiye, İzmir, Konya, Kahire.

Yunanistan Devleti, Türkiye'deki diplomatları ile ilgili görev yeri değişikliklerini genelde ülke içinde farklı şehirlerdeki konsolos ve konsolos vekillerinin yerlerini birbirleriyle değiştirmek şeklinde gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte Türkiye dışında Paris ve Bükreş ve İbrail (Berail)'de görev yapan bazı diplomatları da Türkiye'ye konsolos veya konsolos vekili olarak tayin etmiştir. Ayrıca, Yunanistan sefreti veya konsolosluk kâtibi ile konsolosluk veya sefaret mahkemelerinde görev yapan mahkeme azalarından da konsolos veya konsolos vekili olarak tayin edilenler de bulunmaktadır. Defterde bulunan bu tarz görevlendirmeleri şöyle sıralayabiliriz:

İstanbul'daki Yunan Sefarethanesi İkinci Tercümanı Mösyö Jorj Çorbacıoğlu 25 Rebiülahir 1330 tarihli berat ile Kudüs'e ceneral konsolos tayin edilmiştir. Aynı şekilde Dersaadet Kançılaryası Katiplerinden

Mösyö Dimitri Sofiyanos, Kala-i Sultaniye'ye konsolos vekili olarak tayin edilmiş ve 3 Ramazan 1328 tarihli berat ile görevi onaylanmıştır. Yine Manisa Konsoloshanesi Katiplerinden Görgi Depaste Manisa Konsolos Vekili olarak tayin edilmiş olup kendisine verilen beratın tarihi 11 Receb 1328'dir. Alasonya Konsoloshanesi Tercümanı Mösyö Aleksandır Papapavlo da Trablusgarb'a konsolos vekili olarak tayin edilmiş ve kendisine 28 Şaban 1327 tarihli berat verilmiştir. Dersaadet Konsolatosu Kâtiplerinden Mösyö Yani Karaço, Midilli Adasına konsolos vekili tayin edilmiş ve kendisine 19 Ramazan 1327 tarihli berat-ı âlî verilmiştir. Dersadet Kançılıryası Kâtiplerinden Mösyö Timesto Kali, Draç'a konsolos vekili tayin edilmiş ve kendisine 21 Rebiülahir 1328 tarihli berat verilmiştir. Siroz konsolosluğuna tayin edilen İzmir Ceneral Konsolatosu Mahkemesi Azasından Akisenofon Estelaki'ye 4 Cemaziyelahir 1328 tarihli berat verilmiştir. Kendisine 5 Safer 1327 tarihli berat verilen Dersaadet'teki Yunan Konsoloshanesi Kâtiplerden Mösyö Petro Kapsamili de Tekfurdağı'na konsolos vekili tayin edilmiştir. 8 Rebiülevvel 1327 tarihli beratın sahibi olan Dersaadet Konsolato Mahkemesi Azalarından Mösyö Aleksandros Vartasi de Kudüs'e ceneral konsolos olarak tayin edilmiştir. 1909 yılında da İstanbul'daki Yunanistan Sefareti Başkâtibi Mösyö Arman Poten İzmir'e Ceneral Konsolos olarak tayin edilmiştir. 1908'de Bükreş Sefareti Kâtiplerinden Mösyö K. Ankonaki, Yanya'ya Ceneral Konsolos olarak tayin edilmiştir. Yanya Ceneral Konsolatosu Başkâtibi Mösyö Emanuel Rikakis, 1907'de Sakız Adası'na konsolos tayin edilmiştir. İstanbul Ceneral Konsolosu Mösyö Andriya Papa Diyamandopulos, 1908'de Selanik'e ceneral konsolos olarak tayin edilmiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Kâtiplerinden Mösyö Yani Meleko, 1907'de Trablusgarb'a konsolos vekili olarak tayin edilmiştir. Selanik Konsolatosu Başkâtibi Mösyö Kondogori, 1907'de Dedeğaç konsolos vekili olarak atanmıştır. Paris Sefareti Kâtibi Mösyö Nikola Ekidaki de 1906'da Manastır'a konsolos atanmıştır. Selanik Konsolatosu Kâtibi Mösyö Yorgi Karaca, Midilli Adası'na konsolos vekili tayin edilmiştir. İskenderiye Ceneral Konsolatosu Mahkemesi Azasından Konstantin Dimara, 1905'te Edirne'ye konsolos tayin edilmiştir. Yine İskenderiye Ceneral Konsolatosu Başkâtibi Mösyö Yani Dragomi, 1905'te Dedeğaç'a konsolos vekili tayin edilmiştir. Manastır Konsolatosu Başkâtibi Mösyö Filipo Kondogori, 1905'te Kavala'ya konsolos vekili olarak atanmıştır.

5. SONUÇ

104/4 Numaralı Düvel-i Ecnebiyye Defterlerinden Yunanistan Ahkâm Defterini incelediğimiz bu makaleden çıkan en belirgin sonuç her

şeyden önce Osmanlı ülkesinin pek çok şehrinde Yunan konsoloslarının görev yaptığı gerçeğidir. Yunanistan konsoloslarının görev yaptığı şehirler genelde liman kentleridir. İncelediğimiz deftere göre, Ocak 1890'dan 1912 yılına kadar olan zaman diliminde yukarıda belirtildiği üzere toplam 50 şehirde Yunan ceneral konsolos, konsolos ve konsolos vekili bulunmaktadır. Osmanlı Devleti, bunların tayinlerinin onaylanması ve tanınması ile ilgili olarak yerleşim yerinin mülkî amir ve naiplerine hitaben vekalet emri veya zabıt emri yazmıştır. Yunan konsoloslarının tayin edildikleri bu yerleşim yerleri içinde, o tarihte İngiliz işgalinde bulunan Mısır'daki Kahire, İskenderiye, Port Said (Said Limanı), Mansure, Tanta, Zakazık ve Süveyş de bulunmaktadır. Orta Doğu'da ise Kudüs, Beyrut ve Yafa'da Yunan ceneral konsolos, konsolos ve konsolos vekili bulunmaktadır. Mağrip kıtasında bulunan Trablusgarb'da da Yunan konsolosunun bulunduğu görülmektedir. Bu 50 yerleşim yerindeki bazı konsolos vekillerinin zamanla terfi ederek konsolos olduklarını veya görevde bulunan konsolos vekilinin yerine asaleten yeni konsolos tayin edildiğini görüyoruz. Kandiye (Girit), Midilli, Bursa, Zakazık ve Mansure bunlardandır. Anadolu'da bulunan Yunan Ceneral konsolos, konsolos ve konsolos vekillerinin Antalya, Bursa, Trabzon, İzmir, Urla, Kala-i Sultaniyye (Çanakkale), Samsun, Manisa, Mersin, Ayvalık ve Konya'da görev yaptıklarını görüyoruz. Rumeli kıtasında bulunanlar ise İskeçe, Dedeağaç, Loros, Kırkkilise, Draç, Tekfurdağı, Kavala, Siroz, Berat, Manastır, Üsküp, Preveze, Alasonya, Edirne, Yanya, İşkodra, Avlonya, Selanik ve Ergiri'dir. Adalar Denizi'ndeki Rodos, Sakız, Midilli ve Sisam Adaları ile Girit Adası'nda bulunan Kandiye, Hanya ver Resmo şehirlerinde Yunan konsolos ve konsolos vekilleri görev yapmaktadır. Konsolosların görev ve sorumluluklarını dikkate aldığımızda bu 50 yerleşim yerinde Yunan tüccar ve vatandaşlarının bulunduğunu söyleyebiliriz. İncelediğimiz defterde yer alan kayıtlara göre, yukarıda belirtmiş olduğumuz şehirler içinde bulunan Trablusgarb Manisa, Ayvalık, Mersin ve Konya'ya 1902'den sonra Yunan konsolosları tayin edilmiştir.

1890-1897 tarihleri arasında Osmanlı hükümeti, Yunan konsolos vekilleri için sadece vekâlet emri yazarken ceneral konsolos ve konsoloslar için hem berat-ı âlî hem de zabıt emri tanzim etmiştir. 1897'de vuku bulan Osmanlı-Yunanistan harbinden sonra tanzim edilen Mukaddemat-ı Sulhiyye, Muahede-i Katiyye ve Konsolosluk Mukavelenamesi ile Türk-Yunan ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Bu devre ait tarih aralığında, yani 1902-1912 yılları arasındaki Yunan konsolos vekilleri için vekâlet berat-ı âlîsi, ceneral konsolos ve konsoloslar için de hem berat-ı âlî hem de zabıt emri yazılmıştır. Vekâlet

emri ve zabıt emirleri, konsolos vekilleri ile ceneral konsolos ve konsolosların görev yapacakları vilâyetin valisi, sancağın mutasarrıfı ve kazanın naibine hitaben yazılmıştır. 1902'den sonraki beratlarda, 20 Mart 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi'nin 1. maddesinin ek protokolü ile 2. maddesinde yer alan hükümlerin nakledilmiş olduğu görülmektedir. Yani beratlarda, konsolosların Yunan vatandaşı olduğu ve meslekten yetişmiş, konsolosluk vazifesi ile işgal edenlerden seçildiği vurgulanmaktadır. Bu döneme ait zabıt emirlerinde ise konsolosların ana görevleri belirtilmiştir. Buna göre konsoloslar, Türkiye'ye gelip giden Yunan tüccar ve vatandaşlarının ticarî işlerini görmekle mükelleftir. Bahsettiğimiz sözleşme ile her iki devletin konsoloslarına görev yaptıkları ülkenin yöneticileri tarafından berat verilerek vazifelerinin onaylanması da kayıt altına alınmıştır. Konsoloslar, kendilerine verilen bu beratları görev yapacakları şehrin mülkî amirine verecekler ve görevlerini özgürce yapacaklardır.

Yunanistan'ın kendi hariciye nezaretinde veya başka ülkelerdeki sefarethanelerinde görev yapan kâtipler ile Türkiye'deki sefaret veya konsoloshanelerinde bulunan tercüman, kâtip veya mahkeme azasını da bazen Türkiye'deki bir şehre konsolos olarak tayin ettiği görülmektedir. Bu durumun da yukarıda bahsetmiş olduğumuz gibi konsolosların meslekten yetişme muvazzaf memurlar olması gerektiği yönündeki sözleşme hükmünün bir uygulamasıdır.

20 Mart 1901 tarihli Konsolosluk Mukavelenamesi ile fahri konsolosluklar kaldırılmış ve her iki devletin de 1890-1897 yılları arasında görev yapan konsoloshaneleri ipka edilmesine müsaade edilmiştir. Adı geçen Konsolosluk Mukavelename'sindeki temel konuları, konsolosların imtiyaz ve hukukî ayrıcalıkları ile Yunan tüccar ve vatandaşlarının hukukî durumu olmak üzere iki kısımda değerlendirmek mümkündür. Bu sözleşme ile Yunan vatandaşlarının eski imtiyazları kısmen devam etmiştir. Bununla birlikte, taraflar arasında genel anlamda bir eşitliğin olduğunu söyleyebiliriz. 1897'deki harpten sonra, 1855 tarihli antlaşmanın bazı maddelerinin de ipka edildiğini görüyoruz. Burada Yunan vatandaşlarının esnaflık yapamamasında bazı istisnaların olması bu eşitlik prensibini zedelemiştir. Bunu da daha önceki imtiyazların bir yansıması olarak değerlendirmek gerekir.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki Yunanistan'ın arkasında daima onu kollayıp cesaretlendiren ve Osmanlıların düvel-i muazzama dedikleri Avrupa devletleri olmuştur. Bundan dolayı da defterde yer alan protokol ve sözleşmede Yunanistan konsolos ve tebaası ile tüccarlarının öncelendiği görülmektedir. 1897'de Yunanistan'ı ağır bir yenilgiye

uğratan Osmanlı Devleti, maalesef Yunanistan'a verilen bu destekten dolayı masada kaybetmiştir. Bunun bir sonucu olarak da Avrupa tebaası gibi Yunanistan vatandaşlarına da daha önce verilmiş olan imtiyazlar, savaştan sonra da uygulanmaya devam etmiştir. Konsolosluk Mukavelenamesi'nde tek taraflı olarak Yunanistan konsolos, tüccar ve vatandaşlarını kapsayan maddelerin olması, devletler arası diplomatik ilişkilerdeki eşitlik prensibinin geç bir tarihte bile Türkiye aleyhine nasıl tezahür ettiğinin bir kanıtıdır. İncelediğimiz defterde, Yunanistan'da Türk başşehbender, şehbender ve şehbender vekillerinin görev yaptığı belirtilse de bunların ikamet ettikleri şehirler hakkında bilgi bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Osmanlı Arşivi Belgeleri (BOA.)

Osmanlı Arşivi, Bâb-1 Asafî, Düvel-i Ecnebiyye Defteri, No: 104/4 (BOA. A. {DVNS.DVE.d. 104/4}).

Diğer Kaynaklar

Armaoğlu, F. (2017). *19. yüzyıl siyasî tarihi 1789-1914*. (17. Baskı) Timaş Yayınları.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, (2010). (3. Baskı) T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Chalil, C. (2019). *Yunan tarih yazımına göre 1897 Osmanlı – Yunan Harbi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Çiftçi, H. (2018). Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda diplomasi alanında geçirdiği değişimin diplomatik dile yansması. *XVIII. Türk Tarih Kongresi*.

Danişmend, İ. H. (1972). *İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi*, 4. Türkiye Yayınevi.

Elçi, İ. H. (2019). Osmanlı diplomasisi ve gelişim süreci. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (9), 23-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulliyat/issue/52030/565410>

Eren, E. (2021). Geleneksel diplomasiden modern diplomasiye diplomasinin tarihsel evrimi. *Uluslararası Eşitlik Politikaları Dergisi*, 1 (1), 32-55. <https://www.esitlikvekapsayicilikagi.org/uluslararasi-esitlik-politikalari-dergisi/>

- Günce, Ş. (2020). Osmanlı Devleti'nde ilk daimi elçilikler ve diplomasiye olan etkileri. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 6 (10), 101-114. DOI: 10.21021/osmed.668921.
- Hill, D. J. (1906). *A history of diplomacy in the international development of Europe*, 2. The Cambridge University Press.
- Hülagü, M. (2008). *Osmanlı Yunan savaşı Abdülhamid'in zaferi*. Yitik Hazine Yayınları.
- Kurtaran, U. (2015). Osmanlı diplomasi tarihinin yazımında kullanılan başlıca kaynaklar ile bu kaynakların incelenmesindeki metodolojik ve diplomatik yöntemler üzerine bir değerlendirme. *OTAM*, (38), 107-140. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/otam/issue/67196/1048921>
- Kütükoğlu, M. S. (2020). Mühimme defteri, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 31, s. 519-522.
- Mattingly, G. (1964). *Renaissance diplomacy*. Published by Penguin Books.
- Sahillioğlu, H. (1988). Ahkâm defteri, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 1, s. 551.
- Savaş, A. İ. (2002). Konsolos, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 26, s. 178-180.
- Tarım Ertuğ, Z. (2019). Nâme-i Hümâyün, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C EK-2, s. 345-346.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2014). *Osmanlı Devleti'nin saray teşkilatı*. TTK Yayınları.